

Päihdesensitiivisyys -

Vanhempien kokemuksia lasten päihteiden käytöstä

Pro gradu tutkielma

Tuija Hakala

Kevät 2015

Hoitotiede

Tampereen yliopisto

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto

Terveystieteiden yksikkö / Hoitotiede

Hakala Tuija

Päihdesensitiivisyys - vanhempien kokemuksia lasten päihteidenkäytöstä

Ohjaajat: TtT, dosentti, Aho Anna Liisa ja TtT, professori, Marja Kaunonen

Kevät 2015

Päihteiden väärinkäytön ongelmat aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja koskettavat aina päihteidenkäyttäjän lisäksi hänen läheisiään. Vanhempien päihteiden käyttöä ja sen vaikutuksia lasten elämään on tutkittu runsaasti, kun taas lasten päihteiden käytön vaikutusta vanhempien elämään ei ole juurikaan tutkittu. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata vanhempien kokemuksia elämästään päihdeongelmaisen lapsen kanssa. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa ja lisätä ymmärrystä vanhempien kokemuksia kohtaan sekä lisääntyneen ymmärryksen avulla kehittää sosiaali- ja terveysalan erilaisia tukimuotoja vanhempien tukemiseksi.

Tutkimusaineisto kerättiin surujärjestö Käpy ry:n sekä A-klinikka säätiön kautta e-lomakkeen sekä teemahaastattelujen avulla. E-lomake sisälsi nuoreen ja hänen perheeseensä liittyviä taustamuuttujia sekä avoimia kysymyksiä vanhempien kokemuksista elämästään päihdenuoren kanssa. Tutkimukseen osallistujia oli yhteensä 27, joista haastateltiin yhdeksää vanhempaa. Pelkistyksiä löytyi aineistosta 821, joista muodostui 35 alaluokkaa, seitsemän yläluokkaa ja yksi pääluokka.

Tutkimus tulosten mukaan kokemus elämästä päihdeongelmaisen lapsen kanssa oli prosessi, joka alkoi päihdeongelman tunnistamisesta. Vanhemmat kokivat lapsen menettävän elämänhallintansa. Vanhemmat kokivat tilanteen hallitsemattomaksi ja elämänsä kaaosmaiseksi. Lapsen päihdeongelma rikkoi perheen sisäiset suhteet ja vanhemmat leimautuivat omassa elinympäristössään. Tilanteen raskaudesta huolimatta vanhemmat halusivat kiinni pitää vanhemmuudestaan.

Tutkimuksen johtopäätöksenä voidaan todeta, että oman lapsen päihteiden väärinkäyttö aiheuttaa huomattavaa haittaa vanhemmille. Huolimatta päihteiden runsaasta käytöstä, päihteiden käyttöön liitetään yhteiskunnassamme leimaamista, se koetaan häpeällisenä ja vanhempia syyllistetään lapsensa päihteiden käytöstä. Vanhemmat tarvitsevat tukea selvittääkseen lapsensa päihteiden käytön seurauksista.

Avainsanat: lapsi, päihteiden väärinkäyttö, vanhempien kokemus

ABSTRACT
UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Health Sciences

Tuija Hakala

The Sensitivity of Substance Abuse - Parental Experience of Children's Substance Abuse
Supervisors: PhD, Adjunct Professor, Anna-Liisa Aho and PhD, Professor, Marja Kaunonen
Spring 2015

Substance abuse problems cause human suffering and they touch every drug user and their family members. While the substance abuse of parents and its impact on children's lives have been extensively studied, the impact on children's use of intoxicants to parents' lives has not been studied much to date. The purpose of this research is to describe parents' life experience with the child's substance abuse problems. The aim of this study is to increase knowledge base and understanding on parental experiences with a view to developing different social and health care assistance forms for parents.

The data were collected from the grief support organisation Käpy and the A-Clinic Foundation with the help of an online survey and theme interviews. The data consisted of answers to open questions from the e-forms as well as from the interviews. The total number of respondents was 27, nine of them were interviewed. The research material included 821 observations, which were divided to 35 sub-categories, 7 upper categories and 1 main category.

The study results suggest that the children with substance abuse problems caused a variety of parental experience that began with the identification of substance abuse problem. Parents felt first that their children started losing their life-management skills. Parents felt that the situation became unmanageable and chaotic. A child with substance abuse problems broke relationships within the family and the parents were labeled within their community. In spite of this situation, the parents wanted to maintain their parenthood.

The study concludes that child's substance abuse causes considerable inconvenience to parents. Despite the widespread substance abuse, it is stigmatized and considered shameful in society and the community tends to blame parents for their children's substance abuse. Parents need support to cope with the consequences of their child's substance abuse.

Keywords: child, substance abuse, parental experience

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1. Tutkimuksen tausta.....	2
2. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat.....	3
2.2. Päihdesensitiivisyys.....	3
2.3. Suru.....	4
2.4. Vanhempien kokemukset lapsen päihteiden käytöstä.....	4
3. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävä.....	6
4. Tutkimuksen toteutus.....	6
4.1. Aineiston keruu.....	6
4.2. Aineiston analyysi.....	7
5. Tutkimukset tulokset.....	8
5.1. Tutkimukseen osallistujat.....	8
5.2. Lapsen päihdeongelman vanhemmille aiheuttaman kokemuksen monimuotoisuus.....	8
5.2.1. Päihdeongelman tunnistaminen.....	9
5.2.2. Lapsen elämänhallinnan menettämisen seuraaminen.....	11
5.2.3. Tilanteen hallitsemattomuuden kokeminen.....	13
5.2.4. Elämän kaaosmaisena kokeminen.....	16
5.2.5. Perheen sisäisten suhteiden rikkoutuminen.....	18
5.2.6. Elinympäristössä leimautuminen.....	19
5.2.7. Vanhemmuudesta kiinnipitäminen.....	20
6. Pohdinta ja johtopäätökset.....	23
7. Lähteet	30
8. Liitteet.....	35

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata vanhempien kokemuksia elämästään päihdeongelmaisen lapsen kanssa. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa näiden vanhempien kokemuksista. Tuloksien avulla voidaan kehittää sosiaali- ja terveysalan erilaisia tukimuotoja päihdeongelmaisen perheen auttamiseksi.

Tutkimusta vanhempien päihteiden käytön vaikutuksista lasten hyvinvointiin on tehty runsaasti. Tutkimusten mukaan vanhempien päihteiden käyttö aiheuttaa lapsille monenlaisia psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia ongelmia (Barnard ym. 2004). Päihdeongelmien on lisäksi todettu usein periytyvän. On katsottu, että nuoren päihdeongelma on seurausta kotiooloista tai vanhempien päihteiden käytöstä. (Mackrill ym. 2011, Hussong ym. 2008, Thompson ym. 2008, Hayatbakhsh ym. 2006.) Tarvitaan enemmän tietoa siitä, kuinka lasten lisääntynyt päihteiden käyttö vaikuttaa vanhempiin tai perheisiin yleensäkin.

Päihteiden haitalliseen käyttöön liittyvät ongelmat sekä päihteiden aiheuttamat kuolemantapaukset ovat lisääntyneet joka puolella maailmaa. Päihdeongelmat kuormittavat sosiaali- ja terveydenhuoltoa, työllistävät poliisia, aiheuttavat poissaoloja työstä sekä ennenaikaiselle eläkkeelle jäämistä (Raitasalo ym. 2007). Huumausaineiden ongelmakäyttäjät ovat usein syrjäytyneitä ja moniongelmaisia (STM 2012).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2011) mukaan huumeiden käyttö on lisääntynyt. Huumeekokeilut ovat nykyään huomattavasti yleisempi ilmiö kuin 1990-luvun alussa. Suomessa huumausaineiden ongelmakäytölle tyypillistä on laittomien huumeiden, lääkkeiden ja alkoholin sekakäyttö. Huumeiden ongelmakäyttö on yleisintä 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä. (STM 2012.)

Huumausaineiden väärinkäyttö aiheuttaa satojen miljoonien haittakustannuksia, muun muassa sosiaalitoimen piirissä sekä järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidosta. Haittoihin kuuluu myös yleinen turvattomuus ja väkivallan pelko, jota ei voida mitata taloudellisin mittarein. (STM 2012.) Päihteiden ongelmakäyttö on todellisuutta yhteiskunnan reuna-alueilla. Sitä sävyttävät sekakäyttö, myrkytykset, tapaturmat, mielenterveysongelmat, itsemurhat ja sairaudet. Näiden tilanteiden kanssa suuri osa ihmisistä ei halua olla missään tekemisissä (Salasuo ym. 2009), mutta ne voivat koskettaa ketä tahansa. Päihteiden ongelmakäyttöön liittyy paljon inhimillistä kärsimystä. Kielteiset kokemukset koskettavat päihdeongelmaisen lisäksi muita ihmisiä. On arvioitu, että yhden ihmisen päihdeongelma vaikuttaa aina vähintään kahteen hänen läheisistään (Bancroft ym. 2002).

Päihteiden käyttö on vaarallista kaikenikäisille, mutta nuoret ovat erityisen alttiita väärinkäytön tuomille ongelmille. Huumeita väärinkäyttävillä nuorilla on paljon terveysongelmia, muun muassa tulehduksia, rintakipuja, tuntohäiriöitä tai he ovat sairastuneet psykoosiin. (Partanen ym. 2004.) Alkoholi- ja huumeriippuvaisilla nuorilla on yleisesti masennus-, käytös-, ja pelkohäiriöitä (Ilomäki 2012). Lisäksi he ovat syrjäytymisriskissä tai jo syrjäytyneet ja kärsivät monista sosiaalisista ongelmista (Partanen ym. 2004). Suomalaisten huumekuolemia selvittäneen tutkimusten mukaan kuolinsyytä selvitetessä on huomattu, että suurin osa

päihteiden käyttäjistä sairasti C-hepatiittia, maksa- tai haimatulehduksia tai heillä oli taustalla mielenterveysongelmia (Salasuo ym. 2009).

Päihteiden käyttäjiin ja heidän perheisiinsä liittyy usein häpeän ja leimaamisen kokemus (Luoma ym. 2007). Jos ihminen on altistunut häpeälle, päihteiden liikakäyttö ja päihteiden käytön seurauksena tulleet ongelmat lisäävät todennäköisesti tuskallisen häpeän kokemusta (Dearing 2005). Terve häpeä on ohimenevää ja tilapäisesti ahdistavaa. Ongelmallinen häpeä kehittyy, kun yksilöt altistuvat usein pitkäaikaiseen tai voimakkaaseen häpeän kokemukseen. Häpeä on sisäistetty ja siitä tulee osa identiteettiä. (Wiechelt 2007.) Yleisyydestään huolimatta päihteiden käytön aiheuttamaa ja päihdekuolemien tuottamaa häpeää ja surua on vaikea käsitellä. Tutkimuksen mukaan surevat vanhemmat ovat muutoinkin ilman häpeän leimaa erittäin haavoittuva ryhmä (Wijngaards-de ym. 2008).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2012) on antanut kunnille ohjeeksi väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen. Ohjeeseen on sisällytetty köyhyyden ja syrjäytymisen torjuminen sekä ehkäisevän työn kehittäminen ja ongelmiin ajoissa puuttuminen. Valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen huumeepoliittisesta yhteistyöstä, jonka tavoitteeksi määriteltiin huumausaineiden käytön ja levittämisen ehkäisemisen. Sen tarkoituksena on vähentää taloudellisia, terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja, jotka aiheutuvat huumausaineiden käytöstä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011.) Tätä taustaa vasten on tärkeää löytää keinoja, kuinka päihteiden aiheuttamaan ongelmaan voidaan puuttua ajoissa sekä päihteiden käyttäjien että heidän perheidensä näkökulmasta.

2 TUTKIMUKSEN TEORETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Päihdesensitiivisyys

Päihde on alkoholi, huume tai muu päihdyttävä aine, joka vaikuttaa psyykkisiin ja fyysisiin toimintoihin (Kielitoimiston sanakirja 2006). Eniten käytettyjä huumeita ovat kannabiksen, amfetamiinin ja opioidien lisäksi ekstaasi, gamma, lakka sekä hallusinoivat sienet. Lääkkeet luokitellaan päihteiksi, jos niitä käytetään lääkinnällisen tarkoituksen sijaan päihtymyksen tuottamiseen. (Aarninsalo 2013). Alkoholi on laillinen päihde, toisin kuin huumeet, jotka ovat rikoslain mukaan joko vaarallisia tai erittäin vaarallisia huumausaineita (Rikoslaki 50:5§).

Sensitiivisyys tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan (2006) mukaan herkkätuntoista, herkkää tai arkaa asiaa. Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä päihdesensitiivisyys, joka tarkoittaa päihteiden käytön tuomaa ongelmallista tilannetta, jossa vanhemmat joutuvat kokemaan voimakkaita surun, häpeän ja syyllisyyden tunteita lapsensa päihteiden käytöstä.

2.2 Suru

Suru tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan (2006) mukaan jonkin menetyksen tunnetta tai muun ikävän tapahtuman aiheuttamaa pitkäkestoista ja voimakasta mielipahan tunnetta, murhetta. Murhetta merkitsevä sana kuvaa surua. Se on johdos vanhasta verbistä *surra*, jonka alkuperäinen merkitys on kuolla. (Nykysuomen etymologinen sanakirja 2004.) Tutkijoiden mukaan surun ilmenemismuodot voivat olla fyysisiä, psyykkisiä tai sosiaalisia (Koskela 2011, Aho 2010, Laakso ym. 2001). Suruun liittyy voimakkaita ja pitkäkestoisia emotionaalisia tunnereaktioita kuten vihaa, epätoivoa, katkeruutta sekä syyllisyyttä. Fyysisiä tunnereaktioita voivat olla kipu, väsymys ja huonovointisuus. Sosiaaliset ja käyttäytymiseen liittyvät tunnereaktiot ovat halu olla yksin ja toisaalta halu jakaa kokemuksia muiden kanssa. (Laakso ym. 2001.) Pitkittyessään suru komplisoituu. Komplisoituneeseen suruun kuuluu joukko kielteisiä tunteita, kuten syvä suru, itsesyytökset, katkeruus tai viha sekä kyvyttömyys kokea mielihyvää tai iloa tärkeiden toimintojen tekemisestä tai läheisyydessä. Komplisoituneen surun häiriöstä kärsii arviolta 10 prosenttia surevista henkilöistä. (Shear 2009.) Komplisoitunutta tai pitkittyntä surua koskevat tutkimukset osoittavat, että surevan kärsimys eroaa tavanomaisista mielenterveyshäiriöistä kuten masennuksesta tai traumaperäisestä stressihäiriöstä (Boelen ym. 2007). Tässä tutkimuksessa suru nähdään laajana kokonaisuutena, johon kuuluvat fyysinen, psyykinen, emotionaalinen sekä sosiaalinen ulottuvuus.

2.3 Vanhempien kokemukset lapsen päihteiden käytöstä

Aikaisempien tutkimusten mukaan lapsen päihteiden käyttö aiheuttaa vanhemmille päihdesensitiivistä surua. Lapsen päihteiden käytön seuraukset perheelle ovat tuhoisia, jonka seurauksena perheen hyvinvointi murtuu. Vanhemmat kokevat tilanteen erittäin stressaavana, sekasortoisena ja musertavana (Usher ym. 2007, Da Silva ym. 2007, Pennanen 2007). Oman lapsen huumeiden käytön selviäminen vanhemmille on äärimmäisen järkyttävä tapahtuma (Butler ym. 2005), jonka seurauksena vanhemmat ovat sokissa ja tyrmistyneitä (Barnard 2005).

Seuraukset koskettavat kaikkia perheenjäseniä ja ulottuvat elämän joka osa-alueelle. Perhe joutuu kokemaan fyysistä ja psyykkistä väkivaltaa ja sen uhkaa. (Kirby 2005, Usher ym. 2007, Jackson ym. 2006, Barnard 2005, Butler ym. 2005) Päihteitä käyttävä lapsi valehtelee ja pettää vanhempiaan sekä syyllistää heitä (Kirby 2005, Usher ym. 2007, Jackson ym. 2006, Butler ym. 2005). Vanhemmilla on vakavia ristiriitoja lapsen kanssa (Butler ym. 2005). Päihdeongelmainen lapsi käyttää tai myy kotona huumeita (Benishek 2011, Jackson ym. 2006, Kirby 2005). Vanhemmat kokevat jatkuvaa turvattomuutta omassa kodissaan (Strang ym. 2008, Jackson ym. 2006, Barnard 2005).

Lapsen päihteiden käyttö aiheuttaa vanhemmille parisuhdeongelmia (Feigelman ym. 2011, Tall ym. 2008, Toumbourou ym. 2008, Da Silva ym. 2007, Usher ym. 2007, Barnard 2005, Kirby 2005, Butler ym. 2005, Orford ym. 2001, Boyce-Reid 1995). Lisäksi vanhemmat laiminlyövät perheen muita lapsia huolehtiessaan päihteitä käyttävästä nuoresta (Toumbourou ym. 2008, Barnard 2005, Boyce-Reid 1995), jolloin perheen muut lapset kokevat katkeruutta vanhempiaan kohtaan (Jackson ym. 2006).

Lapsen huumeiden käyttö aiheuttaa vanhemmille taloudellisen ahdingon (Barnard 2005). Vanhemmat pyrkivät tukemaan päihteidenkäyttäjää taloudellisesti (Butler ym. 2005), maksamalla hänen laskuja (Benishek 2011), velkoja, sakkoja ja asianajaja palkkioita (Kirby 2005) sekä vieroitushoitoja (Guy ym. 2010). Vanhemmat itse tai muut läheiset joutuvat petoksien ja varkauden uhreiksi (Usher ym. 2007, Jackson ym. 2006, Barnard 2005).

Vanhemmat joutuvat luopumaan omasta hyvinvoinnistaan lapsen päihteiden käytön vuoksi. (Benishek 2011, Toumbourou ym. 2008, Pennanen 2007, Boyce-Reid 1995). Vanhemmat joutuvat tekemisiin virkavallan kanssa (Benishek 2011, Usher ym. 2007, Butler ym. 2005, Kirby 2005). Vanhemmat kokevat ulkopuolisten arvostelua, tuomitsevaa tai syyllistävästä asennetta (Benishek 2011, Feigelman ym. 2011, Usher ym. 2007, Jackson ym. 2006), sääliä, pilkkaa (Barnard 2005) ja välttelyä (Pennanen 2007, Corrigan 2006). Perhe joutuu voimakkaan leimaamisen kohteeksi (Corrigan 2006).

Epäsuotuisten tapahtumien seurauksena vanhemmat eristäytyvät muista ihmisistä (Toumbourou ym. 2008, Pennanen 2007, Jackson ym. 2006, Butler ym. 2005). He kokevat jääneensä yksin päihdeongelman kanssa (Pennanen 2007, Usher ym. 2007, Jackson ym. 2006). Vanhemmat salaavat ongelman muilta (Pennanen 2007, Butler ym. 2005, Boyce-Reid 1995) ja pyrkivät ratkaisemaan sen itse (Barnard 2005), mutta ovat kykenemättömiä siihen (Usher ym. 2007, Boyce-Reid 1995).

Vanhemmat väsyvät tilanteeseen. He haluavat suojella itseään ja muuta perhettä päihteidenkäyttäjältä, jolloin vanhempien ja nuoren välit rikkoutuvat. (Barnard 2005, Pennanen 2007, Usher ym. 2007, Oreo ym. 2007, Orford ym. 2001).

Lapsen päihteiden käyttö vaikuttaa haitallisesti vanhempien fyysiseen (Da Silva ym. 2007, Oreo ym. 2007, Pennanen 2007, Usher ym. 2007, Barnard 2005) sekä psyykkiseen terveyteen (Tall ym. 2008, Da Silva ym. 2007, Pennanen 2007, Barnard 2005, Butler ym. 2005). Lapsen päihteidenkäytön seurauksena vanhemmat kärsivät voimakkaista kielteisistä tunnereaktioista (Guy ym. 2010, Da Silva ym. 2007, Oreo ym. 2007, Pennanen 2007, Jackson ym. 2006). He ovat peloissaan, ahdistuneita (Oreo ym. 2007) ja epätoivoisia (Usher ym. 2007). Vanhemmat kokevat häpeää ja syyllisyyttä (Tall ym. 2008, Toumbourou ym. 2008, Da Silva ym. 2007, Pennanen 2007, Usher ym. 2007, Barnard 2005, Butler ym. 2005, Kirby 2005). Vanhempien itseluottamus horjuu (Guy ym. 2010, Jackson ym. 2006) ja he kokevat epäonnistuneensa kasvattajana (Toumbourou ym. 2008, Da Silva ym. 2007, Usher ym. 2007, Butler ym. 2005).

3. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata vanhempien kokemuksia elämästään päihderiippuvaisen lapsen kanssa. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa ja lisätä ymmärrystä vanhempien kokemuksista sekä lisääntyneen ymmärryksen avulla kehittää sosiaali- ja terveysalan erilaisia tutkimuotoja vanhempien tukemiseksi.

Tutkimustehtävänä on

Kuvata vanhempien kokemuksia elämästään päihderiippuvaisen lapsen kanssa

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1. Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistumisen kriteerinä oli omakohtainen kokemus lapsen päihteiden käytöstä. Osallistujat löydettiin verkosto-otannalla, jolloin tiedonantaja ehdokkaiden hankinnassa käytettiin sosiaalista mediaa sekä verkostoja (Kankkunen ym. 2013). Tutkimuspyyntö esitettiin surujärjestö Käpy ry:lle sekä A-klinikka säätiölle. Näistä organisaatioista saatiin tutkimuslupa ja tutkimuseettisen toimikunnan lausunto. Tutkimukseen osallistui 27 vanhempaa, joista haastateltiin yhdeksää. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan on tärkeää löytää ne henkilöt, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon. (Tuomi ym. 2013, Hirsjärvi ym. 2008.)

4.2. Aineiston keruu

Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2014 internetistä e-lomakkeen avulla surujärjestö Käpy ry:n sekä A-klinikan ylläpitämän Päihdelinkin Vilpola keskustelufoorumien kautta saamilta osallistujilta. Vilpola on keskustelupalsta, jossa omaiset voivat jakaa kokemuksiaan läheisensä päihderiippuvuudesta. Kyselylomakkeen alussa oli saatekirje (Liite 2.), josta ilmeni tutkimuksen tarkoitus, osallistumisen vapaaehtoisuus ja tulosten käsittelyn luottamuksellisuus. Kyselyyn vastattiin nimettömänä. Vastausaika kyselyyn oli kuukausi.

Kyselylomake oli tutkimusta varten laadittu strukturoitu lomake, jossa tiedusteltiin vastaajien sukupuolta, ikää, koulutusta, työssäkäyntiä sekä uskontokuntaa. Vanhemmat saivat halutessaan tilaisuuden myös osallistua haastatteluun. Haastattelupyynnön sai lähettää e-lomakkeen kautta, jolloin tutkija otti haastateltavaan yhteyttä. Haastattelut tehtiin tutkimukseen osallistujien kotona. Haastattelijana toimi tutkija.

Tämän tutkimuksen haastatteluaineisto kerättiin teemahaastattelun avulla, jossa teemat oli määritelty etukäteen tutkimustehtävän mukaisesti perustuen tutkimuksen viitekehukseen (Tuomi ym. 2013). Tutkimuksen muu aineisto muodostui tutkimusta varten laaditussa strukturoidussa kyselylomakkeessa olleiden avointen kysymysten vastauksista. Avointen kysymysten avulla selvitettiin, miten vanhemmat kokivat elämänsä päihdeongelmaisen lapsen kanssa. E-lomakkeen avoimet kysymykset olivat

1. Kuvaile, miltä Sinusta tuntui, kun sait tietää lapsesi päihteiden käytöstä
2. Kuvaile elämääsi ja perheesi elämää päihteitä käyttävän lapsen vanhempana
3. Kuvaile kokemuksiasi lapsesi päihteiden käytöstä

4.3. Aineiston analyysi

Tutkimusaineiston taustamuuttujat kuvattiin frekvenssein. Tutkimuksen laadulliset kysymykset sekä haastattelut analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on prosessi, jossa aineistosta etsittiin tutkimustehtävän ohjaamana analyysiyksikköjä, jotka pelkistettiin (Tuomi ym. 2013). Pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin samankaltaisuuksien tai eroavaisuuksien mukaan alaluokiksi, jotka nimettiin kuvaavasti. Aineiston analyysissä aineisto muuttuu haastatteluaineistosta tutkittavan ilmiön teoreettiseksi kuvaukseksi (Kylmä ym. 2007.) Tutkimuksen tulokseksi saatiin teoreettinen ymmärrys vanhempien kokemuksista päihteitä käyttävän nuoren kanssa elämisestä (Tuomi ym. 2013). Aineiston auki kirjoitettua tekstiä saatiin 112 sivua, joista pelkistettiin alkuperäisilmauksia 821 kappaletta. Pelkistyksistä muodostui 35 alaluokkaa, seitsemän yläluokkaa ja yksi pääloukka.

5. TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1. Tutkimukseen osallistujat

E-lomakkeen avoimiin kysymyksiin vastasi 25 vanhempaa (n=25), lisäksi tutkimukseen haastateltiin yhteensä yhdeksää (n=9) vanhempaa (Taulukko 1.) Seitsemän haastatelluista oli jo vastannut e-lomakkeen kysymyksiin. Kaksi haastateltavaa oli edellisten puolisoita, jotka osallistuivat yhteishaastatteluun. Vastaaajista valtaosa oli naisia. Vastaaajien ikä vaihteli 41-65 vuoden välillä (Md=51, Q₁=49, Q₃=59,5).

Taulukko 1. Vastaaajien taustatekijät (n=27)

Taustatekijät	n	%
Sukupuoli		
Nainen	25	92,6
Mies	2	7,4
Ikä(vuotta)		
41-48	6	22,2
49-57	13	48,2
58-65	8	29,6
Koulutus		
Ei ammatillista koulutusta	3	11,1
Ammatti- tai muita kursseja	1	3,7
Koulutason tai toisen asteen ammatillinen tutkinto	8	29,6
Opintoasteen ammatillinen tutkinto	8	29,6
Ammattikorkeakoulututkinto	2	7,4
Akateeminen tutkinto	3	11,1
Muu	2	7,4
Työssäkäyminen		
Kyllä	23	85,2
Ei	0	0,0
Eläkkeellä	4	14,8
Uskontokunta		
Luterilainen	15	55,6
Muu kristillinen yhteisö	3	11,1
Ei kuulu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön	9	33,3

5.2. Lapsen päihdeongelman vanhemmille aiheuttaman kokemuksen monimuotoisuus

Vanhempien elämä päihdeongelmaisen lapsen kanssa muodostui tässä tutkimuksessa yläluokiksi ***lapsen päihdeongelman tunnistaminen, lapsen elämönhallinnan menettämisen seuraaminen, tilanteen hallitsemattomuuden kokeminen, elämän kaaosmaisena kokeminen, perheen sisäisten suhteiden rikkoutuminen, vanhempien elinympäristössä leimautuminen sekä vanhemmuudesta kiinnipitäminen.***

5.2.1 Päihdeongelman tunnistaminen

Päihdeongelman tunnistaminen muodostui lapsen käytöksen muuttumisen huomaamisesta, päihdeongelman epäilemisestä ja tunnustamisesta, lapsen mielenterveyden järkkymisen kokemisesta sekä lapsen fyysisen terveyden menettämisen kokemisesta.

Taulukko 2. Lapsen päihdeongelman tunnistaminen

YLÄLUOKKA	ALALUOKKA
Lapsen päihdeongelman tunnistaminen	Lapsen käytöksen muuttumisen huomaaminen
	Lapsen päihdeongelman epäileminen
	Lapsen päihdeongelman tunnustaminen
	Lapsen mielenterveyden järkkymisen kokeminen
	Lapsen fyysisen terveyden menettämisen kokeminen

Lapsen päihdeongelman tunnistaminen alkoi *lapsen käytöksen muuttumisen huomaamisesta*. Lapsi eli eri vuorokaudenrytmissä muun perheen kanssa. Hän oli välillä kadoksissa ja vanhemmat etsivät lastaan, toisinaan jopa öisin.

Lapsen keskittymiskyky katosi ja hänen käytöksensä alkoi olla vastuutonta. Lapsen persoona alkoi muuttua. Vanhemmat ihmettelivät, mitä lapselle oli tapahtumassa, mutta he eivät ymmärtäneet tilanteen vakavuutta.

”niitä merkkejä oli ilmassa, se oli jotenkin niin poissaoleva, omassa maailmassa ja vältteli mua...”

Lopulta vanhemmat *alkoivat epäillä lapsen käyttävän päihkeitä*. Kotona saattoi joskus aistia oudon imelän tuoksun. Päihdeongelman aavistaminen johti vanhemmat tarkkailemaan lapsen käytöstä.

”täytyy luottaa poikaan, mutta kuitenkin sitä rupesi tarkkailemaan ja musta tuli niin sanottu kyllä...”

Vanhemmat kokivat asteittain lapsen päihderiippuvuuden. Aluksi vanhempien oli vaikea myöntää lapsen huumeiden käyttöä, mutta löytäessään lapsensa sekavassa tilassa tai päihtyneenä, he alkoivat uskoa ongelman olemassaoloon. Lapsi saattoi käyttää huumeita jopa vanhempien nähden. Vanhemmat joutuivat kokemaan lapsen huumeidenkäytön yliannostuksen tuomat ongelmat sekä vaikeat vieroitusoireet, kuten kouristukset ja pelkotilat. Lopulta *vanhemmat tunnustivat itselleen lapsen päihdeongelman* todellisuuden sekä ymmärsivät, kuinka vakavasta ongelmasta on kyse.

”järkyttävintä oli, kun tulin pojan huoneeseen juuri, kun hän oli piikittänyt itseään...”

Päihdeidenkäytön seurauksena *lapsen mielenterveys järkkäsi*. Lapsen psyykkiset ongelmat lisääntyivät ja hän kärsi masennuksesta. Vanhemmat kokivat lapsen harhaisuuden ja psykoottisuuden, joka johti lapsen psyyken romahtamiseen. Lapsi menetti itsekontrollinsa ja oli vainoharhainen. Mielenterveysongelmien lisääntymisen myötä vanhemmat kokivat lapsen kadottavan omanarvontunteensa ja ihmisarvonsa. Epäonnistumisen kokemusten seurauksena lapsen itsetunto romahti ja hän saattoi viiellä itseään. Lapsi alkoi olla itsetuhoinen ja hän uhkaili vanhempiaan itsemurhalla. Vanhemmat joutuivat kokemaan lapsen itsemurhayrityksiä sekä estämään niitä.

”se oli niiku viimeinen niitti, että hänen itsetunto ja omanarvontunto ja kaikki muu meni ja se rikkoi hänet lopullisesti...”

”hän uhkasi hypätä parvekkeelta ja minä suoraan sanottuna makasin hänen päällään...”

Vanhemmat *kokivat lapsen menettävän fyysisen terveytensä*. Lapsi sairastui. Hänen ulkoinen olemuksensa muuttui. Lapsi oli jatkuvasti väsynyt ja huonossa kunnossa. Vanhemmat näkivät hänen ihossaan pistosjälkiä. Päihdeidenkäytön seurauksena lapsen vointi heikkeni ja lopulta hänen terveytensä romahti.

”hän näytti mulle käsivarsiaan ja nilkkojaan ja ne oli täynnä pistosjälkiä...”

”lapsen ulkoisesta olemuksesta varmasti kaikki näki, että kaikki ei ole kunnossa...”

5.2.2. Lapsen elämänhallinnan menettämisen seuraaminen

Lapsen elämänhallinnan menettämisen seuraaminen muodostui lapsen taloudellisten vaikeuksien konkretisoitumisesta, lapsen arjessa selviytymättömyyden ymmärtämisestä, lapsen rikollisuuden uhriksi joutumisesta, kokemuksesta omasta lapsesta rikollisena sekä lapsen ahdingon kokemisesta.

Taulukko 3. Lapsen elämänhallinnan menettämisen seuraaminen

YLÄLUOKKA	ALALUOKKA
Lapsen elämänhallinnan menettämisen seuraaminen	Lapsen taloudellisten vaikeuksien konkretisoituminen
	Lapsen arjessa selviytymättömyyden ymmärtäminen
	Lapsen rikollisuuden uhriksi joutumisen kokeminen
	Kokemus omasta lapsesta rikollisena
	Lapsen ahdingon kokeminen

Vanhemmat seurasivat, kuinka **lapsi menetti elämänhallintansa** päihteidenkäytön seurauksena. *Lapsen taloudelliset vaikeudet muuttuivat konkreettisiksi.* Lapsella alkoi olla talousongelmia, hän jätti laskujaan ja sakkojaan maksamatta. Lapsi alkoi velkaantua.

”hänellä oli todella paljon pikavippejä, joita oli ottanut myös muita varten, selvisi että näitä velkoja oli 25 000 euroa...”

Vanhemmat ymmärsivät, että *lapsi ei kykene selviytymään arjessa.* Lapsen sosiaaliset taidot muuttuivat ja hänen ystäväpiirinsä vaihtui. Lapsen koulumenestys alkoi heikentyä ja hän keskeytti koulunsa. Tai hän ei kyennyt enää käymään töissä, joten hänet irtisanottiin. Lapsi alkoi olla haluton ja saamaton, hänen voimavaransa hiipuivat. Lapsi kadotti elämänhallintansa ja oli kykenemätön huolehtimaan itsestään tai omista lapsistaan.

”pahan päivän tullen he eivät kyenneet pitämään edes itsestään huolta...”

”isänsä hommasi hänelle varmaan kolme työpaikkaa, jotka hän menetti päihteiden vuoksi...”

Lapsi joutui itse rikollisuuden uhriksi. Häneltä varastettiin omaisuutta, häntä uhkailtiin ja pahoinpideltiin.

”hänet oli pistetty sinne auton takakonttiin ja hän oli ollut siellä kaatopaikalla koko yön...”

”sitä oli polteltu tupakalla käsiin...”

Vanhemmat joutuivat *kohtaamaan myös oman lapsen rikollisuuden*. Hän syyllistyi rattijuopumukseen. Lapsi luisui rikolliseen maailmaan. Hän varasti toisten omaisuutta sekä kätki kotiin varastettua tavaraa. Rahoittaakseen päihteidenkäyttöään lapsi alkoi myydä itseään tai salakuljettaa huumeita ulkomailta Suomeen. Lapsi joutui tekemisiin poliisin kanssa ja sai rikossyytteitä, oikeuden tuomioita ja joutui vastaamaan teoistaan vankilassa.

”sain selville, että hän rupesi myymään itseään ihan järkyttävissä määrin, puhelimesta oli semmoiset 3000 viestiä...”

”sitten se käytti niitä huumeita ja siellä kävi niitä poliiseja, ja siellä oli tappeluita ja veitsellä lyöty...”

Vanhemmat *kokivat päihdeongelman lapselle aiheuttaman ahdingon*. He näkivät lapsen epätoivon, hädän ja tuskan sekä lapsen perheen kärsimyksen. He joutuivat seuraamaan lapsen järkyttävää elämää sekä lopulta lapsen elämän tuhoutumisen.

”oli sellainen tunne, että voi kun voisin ottaa tuon tuskan pois, joka aiheuttaa ahdistusta, masennusta, huonovointisuutta ja sitä kautta päihteidenkäyttöä yhä enenevässä määrin...”

”hän vajosi vaan koko ajan alemmas niitten aineiden käytön myötä, hänen maailmansa rupesi olemaan jo niin matalalla, ettei hän pystynyt sieltä nousemaan...”

5.2.3 Tilanteen hallitsemattomuuden kokeminen

Tilanteen hallitsemattomuuden kokeminen muodostui vuoristoradassa elämisestä, avuttomuuden tunteiden kokemisesta, tilanteen ennalta arvattomuuden kokemisesta, ahdistuksen ja pelon tunteiden kokemisesta, itsesyytösten kokemisesta, häpeän tunteiden kokemisesta, mielensä pahoittamisesta, surun ja aggressiivisten tunteiden kokemisesta sekä itsensä kovettamisesta.

Taulukko 4. Tilanteen hallitsemattomuuden kokeminen

YLÄLUOKKA	ALALUOKKA
Tilanteen hallitsemattomuuden kokeminen	Vuoristoradassa eläminen
	Avuttomuuden tunteiden kokeminen
	Tilanteen ennalta arvaamattomuuden kokeminen
	Ahdistuksen tunteiden kokeminen
	Pelon tunteiden kokeminen
	Itsesyytösten kokeminen
	Häpeän tunteiden kokeminen
	Mielensä pahoittaminen
	Surun tunteiden kokeminen
	Aggressiivisten tunteiden kokeminen
	Itsensä kovettaminen

Vanhemmat kokivat tilanteen hallitsemattomaksi. He kokivat elävänsä vuoristoradassa. Lapsen päihdeiden käytön selviäminen oli vanhemmille sokki ja aiheutti järkytyksen kokemuksen.

”se oli semmoista ylä- ja alamäkeä koko ajan...”

Vanhemmat tunsivat avuttomuutta, eivätkä voineet uskoa tilannetta todeksi. Lapsen päihdeongelma tuntui käsittämättömältä ja epätodelliselta. Vanhemmat olivat neuvottomia, hämmentyneitä, voimattomia ja joutuivat kokemaan turvattomuutta omassa kodissaan. He kokivat omien keinojen olevan hyödyttömiä ja tehottomia. Vanhemmat olivat umpikujassa.

”nyt tämän viimeisen viiden vuoden aikana olen ajatellut, että se ei voi olla meidän lapsi, se on vaihtunut laitoksella...”

”seisoin joskus tuossa eteisen peilin edessä ja katselin itseäni ja ihmettelin, että noin tavallisen näköinen nainen ja tuon naisen lapsi, minun lapseni, on narkomaani, kuinka se on mahdollista?...”

Lapsen päihdeongelma aiheutti vanhemmille ennalta arvaamattomuuden kokemuksen. He elivät jatkuvassa valmiudessa ja olivat varuillaan odottaen pahojen päivien saapumista. He tunsivat epävarmuutta sekä epätietoisuutta. Vanhemmat eivät kokeneet hallitsevansa tilannetta, vaan se oli sekasortoinen.

”lankapuhelin, kännykät täydessä valmiudessa, jos jotain tarvii tehdä...”

Vanhempien kokemuksen mukaan tilanne oli ahdistava. Ahdistusta lisäsi lapsen huonon voinnin näkeminen. Vanhemmat kärsivät sekä kokivat jatkuvaa huolta ja hätää. He olivat kauhuissaan ja tunsivat tuskaa. Tuskan tunteen aiheutti koko tilanenne sekä toisten ihmisten mielipiteet. Vanhemmat kokivat lapsen tekojen vuoksi olonsa hirveäksi. He olivat epätoivoisia. Epätoivo korostui juhlapyhien lähestyessä. Koko elämä tuntui vanhemmista toivottomalta.

”piti miettiä, kun tuli vappu tai juhannus, että missä se on ja mitä on tapahtunut, se oli hirveää...”

”en näe enää yhtään toivoa, ei ole mitään ulospääsyä, en näe enää sitä...”

Vanhemmat kokivat pelkoa. Pelko oli hirveää, alitajuista, jatkuvaa ja syvenevää. Pelkoa aiheuttivat päihteiden väärinkäyttö, tulevaisuuden ajatteleminen, huonojen uutisten odottaminen, ovikellon soiton kuuleminen, saapuvat puhelut tai puhelimen auki pitäminen sekä tilanteesta isovanhemmille kertominen. Pelkoa herätti lisäksi nukkumaan mennessä tulevaa yö, poliisien yhteydenottojen odottaminen, auton alle piilotetun pommin epäileminen, lapsen päihdevelat tai yleisesti päihteiden väärinkäyttöön liittyvistä ilmiöt. Vanhemmat kokivat pelkoa lapsen terveyden, lapsen menettämisen sekä mahdollisen kuoleman vuoksi ja perheen muiden lasten puolesta.

”useimmiten oli mielessä pelko, mitä on voinut tapahtua tai tapahtuisi...”

”kyllä minä pelkäsin, että jotain sattuu, poliisit soittaa ja pelotti pitää puhelinta auki...”

Vanhemmat syyttivät itseään tilanteesta. Itsesyytökset olivat musertavia ja aiheuttivat surua vanhemmille. He kokivat syyllisyyttä auttaessaan lastaan. Vanhemmat kokivat epäonnistuneensa ja pitivät itseään huonona kasvattajana.

”koin musertavia itsesyytöksiä huonona kasvattajana...”

”tulee semmoinen olo, että mitä olen tehnyt väärin...”

Vanhemmat tunsivat tilanteesta häpeää. Häpeä oli jatkuvaa ja alinomaa läsnä. Vanhemmat häpesivät omia ajatuksiaan, lastaan sekä lapsen tekemiä rikoksia. Vanhemmat olivat nöyryytettyjä ja häpesivät tilannetta naapureiden edessä. Vanhemmat kokivat myös perheen muiden lasten häpeävän päihdeongelmaista sisarustaan. *Vanhemmat pahoittivat mielensä.* Mielipahaa aiheuttivat lapsen teot ja muiden ihmisten puheet.

”se häpeän tunne oli suuri...”

”jos parkkipaikalla tuli joku tuttu, käännyin äkkiä takaisin ja kiersin toista kautta, ettei minun tarvinnut kohdata heitä, hävetti niin...”

Tilanne aiheutti *vanhemmille surun tunteiden kokemuksen*. Vanhemmat kuvasivat suruaan sietämättömäksi, nakertavaksi, päivittäiseksi, totaaliseksi ja jatkuvaksi, joka muuttui pikku hiljaa krooniseksi. Vanhemmat tunsivat surua päihdeongelmaisen lapsen sekä lapsen perheen puolesta. Lastenlasten kärsimys aiheutti syvää surua vanhemmissa. Surua koettiin myös omien vanhempien, menetettyjen mahdollisuuksien, lapsen moraalien ja eettisyyden puuttumisen puolesta. Vanhemmat surivat omaa tilannettaan ja elämäänsä. He tunsivat surua omasta vanhemmuudestaan, tietämättömydestään, tyhmyydestään ja omien arvojen siirtämättömyydestään. Surua aiheuttivat myös lapsen puheet ja muiden ihmisten mielipiteet.

”mä surin niitä menetettyjä mahdollisuuksia, keskittymiskykyä ei ollut kuin puoleksi tunniksi ja mä olin tosi surullinen, että mikä potentiaali menee hukkaan...”

”kyllä minua surettaa lastenlasten suru, kun ne kärsii avioerot ja vanhempien päihtymykset, se suru on kauheaa, kun näkee nämä pienet kärsijät...”

Olosuhteet *herättivät vanhemmissa myös aggressiivisia tunteita*. He tunsivat raivoa, kiukkua, turhautumista, katkeruutta, suuttumusta ja vihaa, joka kohdistui lapseen ja hänen käyttökseen. Lisäksi asioiden salaaminen aiheutti vihan tunteita. Vihaa koettiin myös yhteiskuntaa kohtaan.

”tunsin suuttumusta tavaroiden ja rahojen häviämisestä...”

Tilanne pakotti *vanhemmat kovettamaan itsensä*. Vanhemmat tunsivat vastenmielisyyttä ja välinpitämättömyyttä. Lopulta vanhempien lasta kohtaan tunteman rakkaudentunne kuoli.

”tuntuu, etten enää välitä, itse se on tiensä valinnut, eli miten eli...”

”en voi sanoa, että rakastaisin häntä, minulla ei ole valitettavasti mitään tunteita häntä kohtaan...”

5.2.4 Elämän kaaosmaisena kokeminen

Elämän kaaosmaisena kokeminen muodostui alaluokista uhkailujen, väkivallan ja varkauden kohteeksi joutumisista, poliisien yhteydenottojen kokemisesta, tilanteen vuoksi sairastumisesta, uupumisesta sekä lapsen kuoleman toivomisesta.

Taulukko 5. Elämän kokeminen kaaosmaisena

YLÄLUOKKA	ALALUOKKA
Elämän kokeminen kaaosmaisena	Uhkailujen kohteeksi joutuminen
	Väkivallan kohteeksi joutuminen
	Varkauden kohteeksi joutuminen
	Poliisin yhteydenottojen kokeminen
	Tilanteen vuoksi sairastuminen
	Uupuminen
	Lapsen kuoleman toivominen

Vanhemmat kokivat elämänsä kaaosmaiseksi. He joutuivat *kokemaan uhkauksia*, painostusta ja kiristystä. Niitä aiheuttivat heille oman lapsen lisäksi rikollisjärjestöt sekä muut päihteitä käyttävät tahot. He saivat uhkaavia viestejä tai yhteydenottoja. He joutuivat väkivallan uhkan kohteeksi tai kuulemaan sanallista väkivaltaa. Uhkauksista johtuen vanhemmat hankkivat itselleen erilaisia itsepuolustusvälineitä, kuten sorkkaraudan tai kaasusumuttimen.

”se soittaa ja haukkuu minua puhelimesta, kun en auta, semmoista sanallista väkivaltaa ja ruinaamista niin kauan, että teen siten kun se haluaa...”

”ne oli aika traumaattisia kokemuksia jälkikäteen ajatellen, että he lähettelee tällöisiä uhkailuviestejä...”

Vanhemmat joutuivat *kokemaan lapsen taholta väkivaltaa*. Lapsi käyttäytyi hyökkäävästi vanhempia kohtaan. Hän oli aggressiivinen ja raivoa täynnä. He joutuivat lapsen levottomuuden ja fyysisen väkivallan kohteeksi. Lapsi rikkoi kodin irtaimistoa ja penkoi vanhempien tavaroita. Vanhemmat saivat päälleen eritteitä, heitä uhattiin aseella ja he joutuivat jopa ampumisen kohteeksi.

”hän oli hirveen raivo, ihan pienistäkin asioista hän raivostui ihan suunnattomasti...”

”käsirysyjä on ollut muutaman kerran ja hän on käynyt rinnuksiin...”

”hän ampui isäänsä kohti, muttei osunut...”

Vanhemmat kokivat poliisin yhteydenottoja. Heidä kuulteltiin, heidän puhelintaan salakuunneltiin ja heille tehtiin kotietsintöjä. Vanhemmat tekivät myös itse lapsestaan rikosilmoituksia.

”se loukkaa, kun poliisit tulevat kotiini ja kuuntelee minun puhelinta tai kuulustelee...”

Vanhemmat joutuivat varkauden kohteeksi. Lapsi varasti vanhempien kodin irtaimistoa, auton tai rahaa. Lisäksi vanhemmat köyhtyivät lapsen päihdeongelman seurauksena. He rahoittivat suorasti tai epäsuorasti päihteidenkäyttöä.

”rahaa alkoi hävitä kotoa, siis meiltä vanhemmilta, kummilusikat, kitarat, kaikki soittimet, pienet radiot ja muuta hävisi kotoa...”

”aika mysteeri se on, miten hän rahoitti aineiden käytön, minä ainakin olen köyhtynyt sen seurauksena...”

”me ollaan käytetty meidän palkkaravoja suoraan ja epäsuoraan hänen huumeiden käyttöön varmaan 100 000 euroa...”

Tilanne alkoi olla vanhemmille kestämätön. Viikonloput olivat painajaismaisia. Vanhemmat väsyivät jatkuvien huonojen uutisten odottamiseen ja toisten ihmisten kommentteihin. *He uupuivat* tilanteen raskauteen ja heidän voimavaransa vähenivät. He olivat voimattomia ja toimivat robottimaisesti. He kaipasivat tavallista elämää.

”Sitten kun oli vielä pojan kanssa kaikki nämä ongelmat, minä olin itse niin poikki, ettei mistään tullut mitään...”

”minä niin kaipaen sitä tavallista rauhaa elämään, että kun käyt illalla nukkumaan, niin ei ole viimeisenä semmoisia ajatuksia, että mitenhän ensi yönä soi puhelin tai mitä taas tapahtuu...”

Herkeämätön sureminen muuttui krooniseksi ja *aiheutti vanhempien sairastumisen*. He kokivat vointinsa vaihtelevaksi ja kärsivät jatkuvasta stressistä. He kokivat fyysisiä oireita, kuten kipua, jatkuvaa väsymystä ja unettomuutta. Fyysisten oireiden lisäksi vanhemmilla lisääntyivät erilaiset psyykkiset oireet. He kärsivät läheisriippuvuudesta suhteessa lapseen. Heidän mielenterveytensä alkoi järkkyyä. Heillä oli tuskatiloja ja masennusta. Jatkuva ahdistus jätti heidän mieleensä pysyvän jäljen ja he tunsivat oman sisäisen ihmisen häviävän. He kokivat loppuun palamisen. Jotkut vanhemmista joutuivat pitkälle sairauslomalle ja heille aloitettiin mielialalääkitys.

”tämä suru syö sisältä, että vaikka olen lihava, niin minulla on vaan nämä kuoret...”

Lopulta vanhemmat turtuivat tilanteeseen ja lapsen itsemurhalla uhkailuun. Vanhemmat alkoivat odottaa lapsen aiheuttamien tuskien ja huolien loppumista. He luovuttivat ja alkoivat *toivoa lapsensa kuolemaa*.

”kun on ollut oikein raskasta ja minä olen ymmärtänyt, ettei lapsi selviä, niin olen omassa mielessäni toivonut hänen kuolemaa...”

”nyt ei ole muuta odotettavissa, kuin itsemurha katkaisin tai se, että poika kuolee yliannostukseen...”

5.2.5 Perheen sisäisten suhteiden rikkoutuminen

Perheen sisäisten suhteiden rikkoutuminen muodostui luottamuksen murentumisesta, välien kärjistyisestä sekä lapsen kanssa välirikon kokemisesta.

Taulukko 6. Perheen sisäisten suhteiden rikkoutuminen

YLÄLUOKKA	ALALUOKKA
Perheen sisäisten suhteiden rikkoutuminen	Luottamuksen murentuminen
	Välien kärjistyminen
	Lapsen kanssa välirikon kokeminen

Perheen sisäiset suhteet rikkoutuivat lapsen päihteiden väärinkäytön seurauksena.

Vanhempien luottamus murentui lasta kohtaan. Luottamuksen menettämisen aiheuttivat valheiden kuuleminen, jatkuvan valehtelun kohteeksi joutuminen sekä petettyjen lupauksien kokeminen.

”en jaksakaan enää, kun se aina valehteli ja tyri kaiken...”

Vanhempien ja lasten välit kärjistyivät. Välien kiristymistä aiheuttivat lapsen uhman kokeminen, erimielisyydet ja rajoista riitelemineen. Perhe alkoi elämään päihdeongelman varjossa.

Vanhempien keskittyessä päihdeongelmaiseen lapseen, perheen muut lapset jäivät huomiotta. Perheen arki ja elämä pyöri täysin päihdelapsen ehdoilla, hän pyrkiessä manipuloimaan kaikkia perheen jäseniä. Tilanne kotona kriisiytyi. Kriisiytymisen seurauksena vanhemmat kokivat välirikon lapsensa kanssa. Osa lapsista huostaan otettiin. Joidenkin vanhempien ja lasten välit rikkoutuivat niin, että vanhempien yhteys lapseen katkesi. Vanhemmat hylkäsivät lapsensa ja häätivät hänet pois kotoa.

”isän ja pojan välit kiristyi niin, ettei semmoista jaksanut katsoa...”

”lopulta tilanne kärjisty niin pahaksi, että muiden lasten takia oli pakko heittää hänet ulos kodista...”

5.2.6 Elinympäristössä leimautuminen

Elinympäristössä leimautuminen muodostui alaluokista toisten ihmisten negatiivisen suhtautumisen kokemisesta, sosiaalisten suhteiden kaventumisesta ja

Taulukko 7. Elinympäristössä leimautuminen

YLÄLUOKKA	ALALUOKKA
Elinympäristössä leimautuminen	Toisten ihmisten negatiivisen suhtautumisen kokeminen
	Sosiaalisten suhteiden kaventuminen
	Ammattiauttajien / viranomaisten toimintaan pettyminen

Vanhemmat leimautuivat elinympäristössään. He joutuivat kokemaan toisten ihmisten negatiivista suhtautumista. Heitä syyllistettiin ja he kuuntelivat syytöksiä lapsen päihdeongelmasta. Vanhempien syyllistämistä aiheuttivat päihdeongelmasta kärsivän lapsen lisäksi omat vanhemmat, ystävät ja sukulaiset. Vanhemmat kokivat arvostelemista, mitätöimistä, halveksuntaa sekä kuulivat loukkaavia mielipiteitä.

”jouduttiin kuuntelemaan todella paljon näitä, että tämä on kasvatuksen tulosta, onko teidän perheessä jotain vikaa sosiaalisesti...”

”yksi täti soitti ja sanoi että oletko itse katsonut yhtään peiliin, että sinä olet tehnyt tuosta pojastasi tuollaisen, silloin mä melkein halvaannuin..”

Yhteiskunnan kovat ja tuomitsevat asenteet leimasivat vanhempia. Vanhemmat loukkaantuivat muiden puheista ja pettyivät ystäviinsä. He kokivat ymmärtämättömyyttä sekä epäluottamusta ystäviä kohtaan. Vanhemmat kokivat, ettei heillä ollut lupa surra lapsen tilannetta. He joutuivat puolustelemaan haluaan auttaa lasta. He joutuivat kuulemaan juoruja perheestään, kokemaan välttelyä sekä toisten uteliaisuutta. Ihmiset kehottivat vanhempia katkaisemaan lapseensa yhteydenpito sekä hylkäämään hänet. Jotkut myös vähätelivät ja kaunistelivat päihdeongelmaa.

”aina kuuli siitä, että pitäisi katkaista sillat ja jättää lapsi oman onnensa nojaan, että hän saa pohjakosketusta...”

”minä sanoin, että jos olen lapsen tähän maailmaan halunnut ja saanut niin silloinko, kun hän eniten minua tarvitsee, minä törkkäisin hänet ulos

”jos minun lapsi kuolee, niin sitten minulla on vihdoon lupa surra...”

Vanhempien sosiaaliset suhteet kaventuivat. Ihmiset ottivat vanhempiin etäisyyttä päihdeongelman tullessa julkiseksi, jolloin ystäväpiiri ja sosiaaliset suhteet vähentyivät. Vanhemmat saattoivat menettää parhaan ystävänsä sekä tulla ystävien hylkäämäksi. Myös vanhemmat olivat kykenemättömiä kohtaamaan ystäviään.

”meillä oli aivan mielettömän iso ystävä piiri ja nyt on suurin osa jäänyt...”

Vanhemmat kokivat olevansa epänormaaleja. He vaikenivat päihdeongelmasta ja pyrkivät salaamaan ystäviltaan, naapureiltaan, omaisiltaan sekä muilta ihmisiltä ongelman todellisen laidan. He alkoivat vältellä naapureitaan sekä vähensivät matkustelua. Tämä aiheutti elinpiirin kaventumista.

”me oltiin tämän asian kanssa pitkän aikaa ns. kaapissa, ennen kuin uskallettiin kertoa edes isovanhemmille...”

Vanhemmat pettyivät ammattiauttajien ja viranomaisten toimintaan. Vanhemmat joutuivat kohtaamaan lääkäreiden sekä poliisien ajattelematonta käytöstä. He kokivat avun saamisen lapselle vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi. Pahimmissa tapauksissa lapsi jätettiin ilman hoitoa. Vanhemmat eivät tulleet kuulluksi ja heidän mielipiteet jätettiin huomiotta, vaikka he anoivat apua lapselleen. Vanhemmat kokivat ymmärtämättömyyttä terveydenhuollon ammattihenkilöiden taholta. He pettyivät terveydenhuollon apuun ja heille syntyi epäluottamus terveydenhuollon järjestelmää kohtaan. Se on vanhempien mielestä liian lääkityskeskäinen.

”minä lukemattomia kertoja suorastaan rukoilin, että älkää päästäkö sitä pois hoidosta, kerroin ne itsemurha yritykset ja kauheat tilanteet...”

”minulla on mennyt usko tähän terveydenhuoltoon ja sen kynnöttömyyteen...”

5.2.7 Vanhemmuudesta kiinnipitäminen

Vanhemmuudesta kiinnipitäminen muodostui konkreettisesta avun ja henkisen tuen antamisesta lapselle, rajojen asettamisesta lapselle, päihdeongelman syiden etsimisestä, itsesuojelusta, rakkauden tunteiden kokeminen lasta kohtaan sekä oman selviytymisen ihmettelemisestä.

Taulukko 8. Vanhemmuudesta kiinnipitäminen

YLÄLUOKKA	ALALUOKKA
Vanhemmuudesta kiinnipitäminen	Konkreettisen avun antaminen lapselle
	Henkisen tuen antaminen lapselle
	Rajojen asettaminen lapselle
	Päihdeongelman syiden etsiminen
	Itsesuojelu
	Rakkauden tunteiden kokeminen lasta kohtaan
	Oman selviytymisen ihmetteleminen

Tilanteen haastavuudesta huolimatta **vanhemmat halusivat pitää vanhemmuudestaan kiinni**. Vanhemmuuden kiinnipitämiseen liittyi *konkreettisen avun antaminen lapselle*. He hakivat ja etsivät lapselle apua joka taholta. Vanhemmat pyrkivät auttamaan lastaan myös arjen eri asioissa, muun muassa hankkimalla lapselle työpaikkoja, asuntoja ja siivoamalla lapsen asuntoa. Vanhemmat antoivat lapselle taloudellista tukea. He maksoivat lapsen vuokria, laskuja ja ostivat lapselle ruokaa sekä muita päivittäistavaroita. Lisäksi vanhemmat maksoivat lapsen tavallisten velkojen lisäksi myös päihdevelkoja.

”menin sinne asunnolle olipa tilanne mikä tahansa, siivoilin siellä ja toin ruokaa ja tsekkailin että siellä oli kaikki päällisin puolin ok...”

Apu oli jatkuvaa ja kohdistui myös lapsen perheeseen, lastenlapsiin, puolisoon ja lemmikkieläimiin. Vanhemmat huolehtivat oman työnsä ohella jopa vastasyntyneestä lapsenlapsestaan. Konkreettiseen apuun kuului myös lapsen hoitaminen päihdeongelman aiheuttamien vieroitusoireiden aikana. Vanhemmat yrittivät raitistaa lastaan, mutta olivat kyvyttömiä ongelman edessä, jolloin he pyrkivät saamaan lapsen katkaisuhuitoon tai veivät lapsen psykiatriseen hoitoon.

”hän (lapsenlapsi) oli pieni vastasyntynyt ja parin tunnin välein söi ja eihän minulla mitään äitiyslomaa ollut, kävin töissä ja tein siellä 12 tuntisia työpäiviä...”

Vanhemmat antoivat lapselleen myös henkistä tukea puhumalla ja keskustelemalla lapsen kanssa. Vanhemmat antoivat neuvoja lapselleen ja pyrkivät säilyttämään keskusteluyhteyden lapseen. He tukivat psykoosissa olevaa lastaan.

”tietenkin yritimme keskustella ja auttaa, mutta hän ei kokenut mitään avun tarvetta, vaikka elämä lähti täysin hallinnasta...”

”hän oli psykoosissa, retkotti olohuoneen lattialla ja puhu sekavia, minä yritin sitä kuunnella ja jututtaa...”

Vanhemmuuden kiinnipitämiseen kuului lisäksi *rajojen asettaminen lapselle*. Vanhemmat kiistelivät lapsen kanssa kotiintuloajoista ja estivät lasta lähtemästä kotoa jopa painimalla lapsen kanssa. Vanhemmat myös estivät lapsen päihdekavereiden tulon kotiinsa.

”isänsä koitti voimalla estää lapsen lähtemisen yöllä, ne paini kaksi tuntia tässä ja hän lähti kuitenkin, kookas nuori mies ja isä oli ihan läkähdyksissä...”

Vanhemmat etsivät lapsensa päihdeongelman syntymiseen johtavia syitä. He hankkivat tietoa ja vastauksia. Vanhemmat toivoivat löytävänsä sitä kautta ratkaisun ongelmaan ja toivoivat ongelman olevan väliaikaisen.

”minulla se johti siihen, että lähdin hakemaan tietoa ja hain ja hain ja kärsin samalla...”

Huolimatta lapsen päihderiippuvuudesta *vanhemmat kokivat rakkauden tunteita lastaan kohtaan*. He tunnustivat rakkauttaan ja osoittivat rakkauttaan lapselle. Vanhemmat olivat ylpeitä ja kokivat rakkautta lasta kohtaan lapsen ulkoisesta olemuksesta huolimatta.

”minulle tuli ylpeys ja oikein semmoinen voimakas rakkaudentunne lasta kohtaan, rakastan lasta vaikka se on tuon näköinen...”

Vanhemmat pyrkivät suojelemaan itseään surulta ja pettymyksiltä. Välikrikko lapseen aiheutti vanhemmille helpotuksen tunteen. Kaiken keskellä *vanhemmat ihmettelivät omaa selviytymistään* ja mielenterveyden säilymistä. Toivon ylläpitämisessä auttoivat muutoksen toivominen, kokemus omasta hyvästä ja tavallisesta vanhemmuudesta ja itsensä kasassa pitämisestä sekä asiantuntijoilta tiedon ja tuen saaminen.

”toivon hartaasti muutosta...”

”jälkeenpäin olen ihmetellyt, miten olen voinut selvitä siitä järjissäni...”

6. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen mukaan lapsen päihdeongelma aiheutti vanhemmille ja koko perheelle monimutkaisen kokemuksen, joka alkoi päihdeongelman tunnistamisesta. Vanhemmat joutuivat seuraamaan, kuinka lapsi menetti elämänhallintansa. Tilanne oli vanhemmille hallitsematon. Elämä muuttui kaaosmaiseksi. Lapsen päihteidenkäytön seurauksena perheen sisäiset suhteet rikkoutuivat ja vanhemmat leimautuivat elinympäristössään. Kaikesta huolimatta vanhemmat pitivät kiinni vanhemmuudestaan.

6.1. Tulosten tarkastelua

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata vanhempien kokemuksia elämästään päihteitä käyttävän lapsen kanssa. Tutkimus tarjoaa näkökulmia päihdeongelmaisen lapsen vanhempien kokemuksiin sekä siihen, minkälaisia asenteita ja leimaamista vanhemmat joutuvat kokemaan heidän lapsensa ollessa päihteiden väärinkäyttäjää. Tulokset näistä kokemuksista puhuivat karua kieltä. Lapsen huumeiden käyttö vaikuttaa perheeseen syvästi ja ulottuu elämän joka osa-alueella.

Tutkimustulosten mukaan vanhemmille on suuri järkytys huomata ja myöntää oman lapsen sekaantuminen päihteisiin. Tutkimus tuloksista ilmeni useita esimerkkejä siitä, kuinka piinalliseen tilanteeseen vanhemmat joutuivat. He yrittivät selviytyä yksin ongelman kanssa. He eivät kehdanneet hakea apua, vaan pikemminkin pyrkivät salamaan asian muilta. Vanhemmat tunnistivat lapsen päihdeongelman asteittain. Vanhemmat kuvasivat lapsen ystäväpiirin ja käytöksen muuttuvan, lapsi löytyi päihteiden vaikutuksen alaisena tai vanhemmat näkivät lapsen käyttävän huumeita. Lapsen fyysinen ja psyykinen terveys heikkeni. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa raportoitiin vanhempien joutuvan ankaraan prosessiin, jonka lopputuloksena heille selvisi lapsen päihdeongelman laajuus. (Benishek 2011, Jackson ym. 2006, Kirby 2005).

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat seurasivat lapsensa elämänhallinnan menettämistä. Lapsella oli vaikeuksia selvitä normaalissa arjessa. Hän joutui rikollisuuden uhriksi tai ajautui itse tekemään rikoksia. Vanhempien joutumista varkauden tai kiristyksen uhriksi kuvattiin myös Butlerin ym. (2005), Usherin ym. (2007), Jacksonin ym. (2006) sekä Barnardin (2005), tutkimuksissa.

Kuten aiemmat tutkimukset (Benishek 2011, Barnard 2005, Butler ym. 2005, Kirby 2005) osoittavat, tässäkin tutkimuksessa vanhemmat köyhtyivät lapsensa päihdeongelman seurauksena. He maksoivat lapsen laskuja, sakkoja, päihdevelkoja sekä avustivat lasta taloudellisesti. Tutkimus tuloksista käy ilmi, että vanhemmat käyttivät huomattavia summia lapsensa tukemiseen ja samalla epäilivät siten mahdollistaneensa päihteiden käyttöä.

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat joutuneet kokemaan sanallista, psyykkistä ja fyysistä väkivaltaa. Vanhempia painostettiin, kiristettiin sekä heidän kodin irtaimistoa rikottiin.

Väkivallan uhkaa ja väkivallan kohteeksi joutumista on raportoitu aiemmissakin tutkimuksissa (Benishek 2011, Usher ym. 2007, Jackson ym. 2006, Barnard 2005, Butler ym. 2005, Kirby 2005).

Vanhemmat sairastuivat tilanteen vuoksi sekä fyysisesti että psyykkisesti. He kokivat kipuja, unettomuutta ja jatkuvaa stressiä. He olivat masentuneita, tuskaisia ja toivoivat omaa kuolemaansa. Terveysongelmien lisääntymistä kuvataan aiemmissakin tutkimuksissa (Benishek 2011, Oreo ym. 2007, Pennanen 2007, Usher ym. 2007, Barnard 2005, Kirby 2005). Lapsen päihteiden käyttö vaikutti haitallisesti hänen omaan terveytensä lisäksi vanhempien terveyteen. Lapsen terveysongelmien on todettu lisäävän vanhempien stressin kokemusta (Frank ym. 2015). Lisäksi tutkimuksissa on osoitettu masennustilojen riskin kasvavan stressaavien elämäntapahtumien sekä lähisukulaisilla esiintyvien mielialahäiriöiden seurauksena (Pirkola ym. 2002, Isometsä 2001).

Vanhemmat tunsivat tilanteen hallitsemattomaksi. He kokivat monia kielteisiä tunteita, kuten avuttomuutta, ahdistusta, pelkoa, epävarmuutta, joista raportoidaan myös muissa tutkimuksissa. (Da Silva ym. 2007, Oreo ym. 2007, Pennanen 2007, Corrigan 2006, Bouse-Reid 1995). Suuttumuksen ja vihan ilmaisut olivat yleisiä. Ne liittyivät moninasiin ongelmiin, joita perhe kohtasi lapsen käyttäessä päihteitä.

Merkittävää oli tutkimuksesta saatu tieto siitä häpeän ja syyllisyyden taakasta, jota vanhemmat joutuvat kantamaan. Vanhemmat häpesivät muun muassa omia ajatuksiaan tai lapsen tekemiä rikoksia. Koettu syyllisyys oli kaksitahoista; he syyttivät itseään tilanteesta tai he joutuivat muiden syyllistämäksi. Heidän kykyään vanhempina kyseenalaistettiin. He joutuivat muiden hylkäämäksi. Dion (2014) kertoo tapaustutkimuksessaan siitä, kuinka vanhempi tulee lapsen päihdeongelman vuoksi leimatuksi sekä yhteiskunnassa että ystävien ja sukulaisten taholta. Vanhempien sosiaalinen piiri kaventui, eivätkä he voineet elää normaalia elämää. Vanhemmat uskoivat olevansa vastuussa ongelmasta ja tämä lisäsi vanhempien kokemaa äärimmäistä syyllisyyttä. Toumbourou ym. (2008), Da Silva ym. (2007), Usher ym. (2007) sekä Butler ym. (2005) raportoivat tutkimuksissaan vanhempien kokeneen epäonnistumista kasvattajina sekä tunnevan tilanteesta johtuvaa voimakasta syyllisyyttä. Lisäksi vanhempien on kerrottu aiemmissakin tutkimuksissa kohtaavan muiden ihmisten tuomitsevia ja syyllistäviä asenteita (Benishek 2011, Feigelman ym. 2011, Usher ym. 2007.).

Varjellakseen muuta perhettä ja itseään, vanhemmat joutuvat lopulta hylkäämään oman lapsensa. Vanhempien ja lapsen välien rikkoutumista kuvataan myös muissa tutkimuksissa (Oreo ym. 2007, Pennanen 2007, Jackson ym. 2006, Barnard 2005, Butler ym. 2005, Orford ym. 2001.) Suhteen rikkoutuminen johtui vanhempien väsymisestä tilanteeseen ja perheen muiden lasten tai vanhemman oman itsensä suojelemisesta. Vanhempien kiintymys omaa lapseen on ehdoton, joten oman lapsen hylkääminen tekee tilanteesta entistä raskaamman.

Tutkimuksesta käy ilmi, että kaaosmaisesta elämäntilanteestaan huolimatta vanhemmat pyrkivät pitämään vanhemmuudestaan kiinni. He asettivat rajoja lapselle sekä pyrkivät tukemaan ja auttamaan lastaan kaikin mahdollisin keinoin. Apu oli sekä konkreettista että henkistä tukemista. Valtaosa vanhemmista pyrkii antamaan apua lapsilleen, eivätkä päihdeongelmaisen lapsen vanhemmat tee tässä poikkeusta.

Lapsen alkaessa käyttää päihteitä vanhempien on vaikeaa vastata niihin laaja-alaisiin ongelmiin, mitä päihteet perheelle aiheuttivat. Perheen toimintakyky heikentyi ja perheen hyvinvointi murtui. Perhe on merkittävä tukijärjestelmä kaikenikäisille. Perheiden hyvät suhteet lisäävät yksilön hyvinvointia ja terveyttä (Bell ym. 2012), joten perheen hyvinvoinnin murtuminen aiheuttaa huomattavaa haittaa kaikille perheenjäsenille.

Tämän tutkimuksen mukaan vanhemmat kokivat lapsensa päihteiden käytöstä johtuvaa monentasoista surua. He surivat lapsen elämän tuhoutumista sekä oman elämänsä ja menetettyjen mahdollisuuksien puolesta. Surua aiheutti myös lapsen moraalinen puute ja omien elämänarvojen siirtämättömyys. Päihteiden käytön tuomaa surua on vaikeaa käsitellä. Kuten tutkimus osoitti, pelätessään muiden reaktioita, vanhemmat mieluummin salasivat lapsensa päihdeongelman. Jotta surutyö voi käynnistyä, ihmisen tulisi saada keskustella ja jakaa surun kokemuksia muiden kanssa. Salatessaan ongelman, vanhempien kokema kärsimys lisääntyi ja he joutuivat komplisoituneen surun uhriksi.

Niina Myllymäki (2013) on tutkinut gradussaan epäoikeutettua surua. Hänen tutkimuksessaan tuli ilmi, kuinka epäoikeutetulle surulle on tyypillistä, että sureminen vaikeutuu, jos ei ole saatavilla sopivaa tukea tai tuesta ei saada apua. Epäoikeutettua surua aiheuttavat vaikeat tunteet, tunteiden kieltäminen tai tunnistamisen vaikeus, asiasta vaikeneminen ja stigma sekä viranomaisten toiminnan taholta koetut kommunikaatio-ongelmat tai vanhempien syyllistäminen sekä sosiaalinen ympäristö. Nämä kaikki osa-alueet nousivat esille myös tässä tutkimuksessa. Voidaankin puhua päihdeongelmaisen lapsen vanhempien kärsivän epäoikeutetusta surusta.

Epäoikeutetun surun lisäksi tämän tutkimuksen yhteydessä voidaan puhua päihdesensitiivisyydestä. Vaikka päihteiden käyttö lisääntyy jatkuvasti ja siitä seuraavat ongelmat koskettavat kaikkia yhteiskuntaluokkia, siihen liittyy edelleen voimasta leimaamista, häpeää ja syyllistämistä.

Tulevaisuudessa tarvitsemme lisää tietoa ja ymmärrystä voidaksemme käydä vahvistavaa dialogia päihdeongelmaan joutuneen perheen ja muun yhteiskunnan välillä, jotta näiden perheiden syrjäytymistä voidaan ehkäistä.

Tutkimus tarjoaa arvokasta tietoa siitä, mitä perheelle tapahtuu, kun lapsi alkaa käyttää päihteitä. Tutkimuksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kohtaamisen taidot näitä perheitä kohtaan ovat heikot. Vanhemmat kokivat jäävänsä lapsen hoidon suunnittelunulkopuolelle, eikä heidän asiantuntemustaan lapsen asioissa kuunneltu. Ongelmaksi koettiin myös lapsen täysi-ikäiseksi tulo, jolloin lapsen kieltäessä vanhemmat eivät saaneet mitään tietoja lapsestaan. Hoitohenkilökunta voi auttaa päihdeongelmaisen läheisiä varmistamalla heidän saavan riittävästi tukea ja tuen antamiseen on resursseja. Tärkeää olisi kuunnella päihdeongelmaisen lapsen vanhempien mielipiteitä lapsen tilanteesta. Terveydenhuollon henkilökunnan on tärkeää myös olla tietoisia niistä stigmatisoivista tunteista, joita päihdeongelmaisen lapsen vanhemmat kokevat. (Dion 2014, Monks ym. 2012.)

Sensatiolehdistö on uutisoinut näkyvästi päihteiden tai lääkkeiden väärinkäytön seurauksena menehtyneiden julkisuuden henkilöiden kuolemista, muiden muassa Michael Jacksonin tai Amy

Winehousen. Lisäksi saamme jatkuvasti lukea koskettavia tarinoita ja haastatteluja, kuinka oman lapsen huumeiden käyttö tai siihen menehtyminen on tehnyt elämästä kärsimysnäytelmän (mm. Keski-Uusimaa 2012, Kodin Kuvaletti 2012). Ongelman yleisyydestä huolimatta aiheesta ei juuri ole kiinnostuttu tieteellisen tutkimuksen parissa, mikä on hämmästyttävää. Huumeongelman jatkuvasti laajentuessa terveydenhuollon piirissä tulisi tunnustaa tiedon tarve ja alkaa pikimmiten kehittämään uusia menetelmiä niiden perheiden auttamiseksi, jotka kamppailevat päihdeongelman parissa

6.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisesta. Aineiston analyysivaihetta ja luotettavuuden arviointia ei voida selvästi erottaa toisistaan (Hirsjärvi ym. 2007). Tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä. (Vilkkä 2005).

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli kuvata vanhempien kokemusta lapsensa päihdeongelmasta, joten tutkimustehtävän mukaisesti laadullinen tutkimus tuntui sopivammalta vaihtoehdolta metodiikkaa pohdittaessa. Tutkittavat valittiin tarkoituksenmukaisella otannalla, jolloin osallistujiksi tietoisesti pyrittiin löytämään sellaiset henkilöt, joilla on tutkittavasta aiheesta kokemusta (Kankkunen ym. 2013). Tutkimukseen osallistujat löydettiin Internetin keskustelufoorumien kautta. E-lomakkeen avoimiin kysymyksiin vastasi (n=25) vanhempaa sekä haastatteluun osallistui yhteensä (n=9) vanhempaa. Seitsemän haastatelluista oli jo vastannut e-lomakkeen kysymyksiin. Kaksi haastateltavaa oli edellisten puolisoita, jotka osallistuivat yhteishaastatteluun. Joten lopulliseen tutkimukseen osallistui yhteensä (n=27) vanhempaa. Osallistujista 25 oli naisia ja miehiä kaksi. Aineistoa kerättiin e-lomakkeella noin kolmen kuukauden ajan, jolloin e-lomake sulkeutui, eikä lisävastaajia ollut mahdollista saada. Tutkimusaineistoa kerättiin e-lomakkeen lisäksi täydentävillä haastatteluilla. Halutessaan osallistua haastatteluun, tutkittavat ottivat itse yhteyttä tutkijaan e-lomakkeen avulla. Osallistujat saivat päättää haastattelun ajankohdan ja paikan. Yhtä haastattelua lukuun ottamatta haastattelut tehtiin tutkittavien kotona, yksi oli puhelinhaastattelu. Haastattelut toteutettiin keväällä 2014.

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan aineiston saturaatiosta eli kylläntymisestä. Aineiston saturaatio tarkoittaa, että lisäaineisto ei enää tuota uutta tietoa tutkimuskysymyksen kannalta (Vilkkä 2005). Tässä tutkimuksessa oli vaikeaa määritellä kylläntymispistettä, koska jokaisen vastaajan tarina oli ainutlaatuinen ja ne erosivat toisistaan jonkin verran. Tosin tietyt teemat toistuivat jokaisen vastaajan kohdalla.

Johtuen aiheen arkaluonteisuudesta sekä tutkijan kokemattomuudesta, haastattelut olivat vaativia. Tämän vuoksi tutkija pyrki valmistautumaan erityisen huolella, kerraten teemahaastattelun periaatteita, teknisten laitteiden käyttöä sekä ajankäytön hallintaa (Vilkkä 2005). Haastattelun aluksi tutkija kertasi luottamuksellisuuden ja anonymiteettisuojan. Lisäksi

tutkija kertoi haastattelun etenemisestä, sen nauhoittamisesta, aikataulusta sekä siitä, että tutkittava voi halutessaan milloin tahansa keskeyttää haastattelun. Haastatteluihin oli varattu aikaa noin kaksi tuntia. Haastattelun lopuksi tutkija vielä varmisti, oliko tutkittavalla lisättävää haastatteluun sekä heitä informoitiin mahdollisuudesta ottaa jälkikäteen tutkijaan yhteyttä. Lisäksi tutkija kertoi tutkimusprosessin etenemisestä sekä tutkimuksen arvioidusta julkaisuajankohdasta.

Tutkimuksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysin menetelmällä. Tavoitteena oli löytää tutkimusaineistosta aineiston ohjaamana kertomus tutkittavien kokemuksista (Vilkkä 2005) päihdeongelmaisen lapsensa kanssa. Tutkija litteroi eli kirjoitti nauhat puhtaaksi sanasta sanaan. (Hirsjärvi yms. 2007). Auki kirjoitettua tekstiä saatiin haastatteluista ja e-lomakkeen vastauksista yhteensä 112 sivua. Tutkija tutustui ensin aineistoon lukemalla sitä useita kertoja läpi. Tämän jälkeen aineistosta pyrittiin löytämään merkityksellisiä ilmauksia tutkimustehtävän mukaisesti. Merkitykselliset ilmaukset eli alkuperäisilmaukset kerättiin ja niitä oli yhteensä 821. Alkuperäisilmaukset pelkistettiin, luokiteltiin ja abstrahoitettiin ja raportoitettiin tuloksiksi (Kankkunen yms. 2009). Analyysin tavoitteena oli koota aineisto tiiviiseen muotoon ja kuvata tulokset ytimekkäästi ja lyhyesti. Analyysia tehtäessä tutkija ei ollut täysin vapaa ennako-oletuksistaan, koska aineiston keruuta edelsi kirjallisuuskatsauksen teko, joka väistämättä ohjasi hieman analyysin tekoa. Lisäksi on tärkeää nostaa esille havaintojen puolueettomuus. Tutkija pyrki kuulemaan ja ymmärtämään tiedonantajia itsenään, mutta väistämättä tutkimuksen aihe oli tunteita herättävä myös tutkijalle ja se saattoi vaikuttaa aineiston tulkintaan. (Tuomi ym. 2013)

Tämän tutkimuksen uskottavuutta vahvistettiin tutkimukseen osallistuneiden riittävällä kuvauksella ja kerätyn aineiston analyysin havainnollistamisella (Liite 2. analyysi prosessi kuviosta)

6.3. Tutkimuksen eettisyys

Tämän tutkimuksen tutkimusprosessi ja tulokset on pyritty raportoimaan tieteellistä tutkimusetiikkaa noudattaen, rehellisesti, tarkasti ja avoimesti (Kylmä ym. 2007). Tutkimuksen eettisyys tulee huomioida prosessin joka vaiheessa, joka alkaa ideasta, kysymyksenasettelusta, aineiston keruusta, analyysistä ja päättyy siihen kun tulokset ovat valmiit, päätelmät tehty ja tutkimus julkaistu (Pelkonen ym. 2002). Tutkimusaiheen voidaan todeta olevan eettisesti kestävä. Vaikea päihderiippuvuus lisääntyy nuorten keskuudessa ja ongelman vaikutusta muun perheen elämään on tutkittu vähän. Aiheesta on tärkeää saada lisätietoa, jota voidaan hyödyntää monella eri terveydenhuollon sektorilla.

Tietoa on pyritty kokoamaan kattavasti, jotta saataisiin mahdollisimman todenmukainen kuva vanhempien kokemuksista elämästään päihdenuoren kanssa. Haku kohdistettiin niihin tietolähteisiin, joista oletettiin saatavan tutkimustehtävän kannalta oleellista tietoa (Kääriäinen ym. 2006). Tutkimukseen osallistumisen kriteerinä oli omakohtainen kokemus lapsen päihneiden käytöstä.

Tutkimus on osa Tampereen yliopiston Terveystieteiden yksikössä tehtävää suruun liittyvää perhetutkimusta. Tutkimusaihe ei saa loukata ketään. Lisäksi pitää varmistaa, että tutkimus aiheuttaa mahdollisimman vähän haittaa tutkittaville. Erityisesti tähän tulee kiinnittää huomiota, kun tutkitaan haavoittuvia ryhmiä (Leino-Kilpi ym. 2009), kuten surevia ihmisiä. Tässä tutkimuksessa vanhemmat olivat erityisen haavoittuva ryhmä, koska he olivat haavoittuneita lapsen päihdeongelmasta johtuvasta surun, syyllisyyden ja häpeän taakasta. Lisäksi suurin osa tutkimukseen osallistuneista vanhemmista oli menettänyt lapsensa päihteidenkäytön seurauksena. Tutkimuksen koko prosessin ajan pyrittiin huomioimaan tiedonantajien haavoittuvuus ja aiheen arkaluonteisuus (Aho 2011).

Osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista. Tämä ilmoitettiin osallistujille kyselylomakkeen alussa olevalla saatekirjeellä, josta ilmeni tutkimuksen tarkoitus, osallistumisen vapaaehtoisuus ja tulosten käsittelyn luottamuksellisuus. Tutkittavien anonymiteettisuoja varmistettiin koko tutkimuksen ajan ja tutkittavat olivat tietoisia mahdollisuudestaan keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen missä kohtaa tahansa tutkimusprosessia. (Leino-Kilpi ym. 2009). Olennaista oli tuoda tutkittaville esiin tutkimuksen hyödyt ja mahdolliset haitat, kuten tässä tutkimuksessa haastattelujen aiheuttamat mahdolliset negatiiviset tunnereaktiot (Pelkonen ym. 2002). Mahdollisuus keskusteluun ja tutkijan yhteystiedot ilmoitettiin saatekirjeessä ja haastattelujen yhteydessä.

Tutkija oli tietoinen omista aiheeseen liittyvistä ennakko-oletuksistaan ja pyrki tietoisesti vapautumaan niistä. Raportoinnissa tutkija on pyrkinyt kuvaamaan tarkasti ratkaisujaan ja päätelmiään. Tutkimuksen tulokset julkaistaan ja saatetaan siten tiedeyhteisön arvioitavaksi. Tutkimus aineisto tullaan hävittämään asianmukaisesti tutkimuksen julkaisemisen jälkeen. (Leino-Kilpi ym. 2009).

6.4 Tutkimuksen johtopäätökset, tulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimusaiheet

Oman lapsen päihteidenkäyttö aiheuttaa huomattavaa haittaa vanhemmille. Päihdeongelman seurauksena vanhempien elämä muuttuu kaaosmaiseksi. Tilanne on vanhemmille hallitsematon ja he joutuvat seuraamaan, kuinka heidän lapsensa menettää päihdeongelman seurauksena elämänhallintansa. Vanhemmat leimautuvat elinympäristössään ja heidän perheen sisäiset suhteet rikkoutuvat. Tilanteen vaikeudesta huolimatta vanhemmat haluavat pitää kiinni omasta vanhemmuudestaan.

Riippumatta päihteiden runsaasta käytöstä, päihteiden käyttöön liitetään edelleen yhteiskunnassamme leimaamista, se koetaan häpeällisenä ja vanhempia syyllistetään lastensa päihteiden käytöstä. Vanhemmat tarvitsevat tukea selvitäkseen lapsensa päihteiden käytön seurauksista.

Tulosten avulla on mahdollista kehittää interventioita näiden perheiden auttamiseksi ja tukemiseksi. Lisäksi tuloksia voidaan hyödyntää terveydenhuollon eri sektoreiden koulutuksessa.

Lasten päihteiden käytön vaikutusta vanhempien ja muun perheen elämään on tutkittu vähän. Olisi tarpeellista tehdä lisätutkimusta muiden perheenjäsenten, esimerkiksi sisarusten kokemuksista elämästään päihteiden käyttäjän kanssa. Lisää tietoa tarvitaan yleisesti yhteiskunnassa vallitsevista näkökannoista ja varsinkin sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla työskentelevien ihmisten asenteista päihteiden käyttäjää ja hänen omaisiaan kohtaan. Lisäksi olisi tärkeää tehdä tutkimusta vanhempien kokemuksista heidän menettäessään lapsensa päihdekuoleman seurauksena, koska oman lapsen kuoleman arvioidaan olevan vanhemmille yksi elämän raskaimmista kokemuksista (Koskela 2011). Jos menettää lapsensa päihteidenkäytön seurauksena, surun kokemus voi olla erilainen ja raskaampi verrattuna muihin sureviin.

7. LÄHTEET

- Aarnisalo P. 2013. Nuorten päihdeongelmat. Lääkäriin käsikirja. www.terveysportti.fi
- Aho AL. 2010. Isän suru lapsen kuoleman jälkeen. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, hoitotieteenlaitos.
- Aho AL. 2011. Arkaluonteisen tutkimusaiheen haasteita tutkijan näkökulmasta. Tutkiva hoitotyö 9(3), 41-42.
- Bancroft A, Carty A, Cunningham-Burley S & Backett-Milburn K. 2002. Support for the Families of Drug Users: A review of the literature. Scottish Executive Effective Interventions Unit. Edinburgh. [http://www.drugmisuse.isdscotland.org/eiu/pdfs/eiu_litreview.pdf./](http://www.drugmisuse.isdscotland.org/eiu/pdfs/eiu_litreview.pdf/) 26.10.12
- Barnard M. 2005. Drugs in the family: The impact on parents on parents and siblings. Joseph Rowntree Foundation. April 26. <http://www.jrf.org.uk/publications/drugs-family-impact-parents-and-siblings./> 18.10.12
- Barnard M. & McKeganey, N. 2004. The impact of parental drug use on children: what is the problem and what can be done to help? *Addiction* 99, 552–559.
- Bell LG & Bell DC. 2012. Positive relationships that support elder health and well-being are grounded in midlife/adolescent family. *Family & Community Health* 5 (4), 276-86.
- Benishek LA, Kirby K & Dugosh K. 2011. Prevalence and frequency of problems of concerned family members with a substance-using loved one. *American Journal of Drug & Alcohol Abuse* 37 (2), 82-88.
- Boelen, PA. & Prigerson, HH. (2007). The influence of symptoms of prolonged grief disorder, depression, and anxiety on quality of life among bereaved adults. *European Archives of Psychiatry and Neuroscience* (8), 444-452.
- Boyce-Reid K. 1995. The challenge for women with a drug-abusing family member: the Jamaican perspective. United Nations Office on Drugs and Crime. 23-30
- Butler R & Bauld L. 2005. The Parents' Experience: coping with drug use in the family. *Drugs: Education, Prevention & Policy* 12 (1), 35-45.
- Corrigan PW, Watson AC & Miller FE, 2006. Blame, Shame, and Contamination: The Impact of Mental Illness and Drug Dependence Stigma on Family Members. *Journal of Family Psychology* 20 (2), 239-246.
- Da Silva EA, Noto AR & Formigoni M. 2007. Death by Drug Overdose: Impact on Families. *Journal of Psychoactive Drugs* 39 (3), 301-306.
- Dearing RL, Stuewig TJ & Tangney JP. 2005. On the importance of distinguishing shame from guilt: Relations to problematic alcohol and drug use. *Addictive Behaviors* (30), 1392 – 1404

- Dion J, 2014. 'That's What I Mean by a Hundred Little, a Thousand Little Deaths...': A Case Study of the Grief Experienced by the Mother of a Substance Abusing Child. *Medsurg nursing*. November-December. 23 (6), 397-421
- Feigelman W, Jordan J & Bernard S. 2011. Parental Grief after a Child's Drug Death Compared to Other Death Causes: Investigating a Greatly Neglected Bereavement Population. *OMEGA* 63(4), 291-316.
- Guy P & Holloway M. 2007. Drug-related Deaths and the "Special Deaths" of Late Modernity. *Sociology* 41 (1), 83-96.
- Hayatbakhsh MR, Najman JM, Jamrozik K, Mamun AA, Williams GM & Alati R. 2006. Changes in maternal marital status are associated with young adults' cannabis use: evidence from a 21-year follow-up of a birth cohort. *International Journal of Epidemiology* 35 (3), 673-9.
- Hirsjärvi S & Hurme H 2008. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki.
- Hirsjärvi S, Remes P & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Hussong AM, Bauer DJ, Huang W, Chassin L, Sher KJ & Zucker RA. 2008. Characterizing the Life Stressors of Children of Alcoholic Parents. *Journal of Family Psychology* 22(6), 819-32.
- Ilomäki R. 2012. Substance use disorders in adolescence: Comorbidity, temporality of onset and socio-demographic background. A study of adolescent psychiatric inpatients in Northern Finland. *Acta Univ. Oulu*.
- Isometsä E. Mielialahäiriöt: masennushäiriöt ja kaksisuuntaiset mielialahäiriöt. Teoksessa: Lönnqvist J, Heikkinen M, Henriksson M, Marttunen M, Partonen T, toim. *Psykiatria*. Jyväskylä, Kustannus Oy Duodecim, 2001.
- Jackson D, Usher K & O'Brien L. 2006. Fractured families: parental perspectives of the effects of adolescent drug abuse on family life. *Contemporary Nurse: A Journal for the Australian Nursing Profession* 23 (2), 321-330.
- Kankkunen P & Vehviläinen-Julkunen K 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3. uudistettu painos. Sanoma Pro Oy. Helsinki.
- Kielitoimiston sanakirja. 2006. toim. Grönros E-R. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki.
- Keski-Uusimaa. 2012. 19-vuotias Pinja kuoli huumekeiluun. 30.9.2012
- Kirby K, Dugosh K, Benishek LA & Harrington V. 2005. The Significant Other Checklist: Measuring the problems experienced by family members of drug users. *Addictive Behaviors* 30 (1), 29-47.
- Kodin Kuvalehti. 2012. Yleisönosaston kirjoitus: äidinrakkautta. Nimimerkki: myöskin rakastava äiti. (22)

- Koskela H. 2011. Lapseni elää aina sydämessäni! Lapsen menetyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto, teologinen tiedekunta.
- Kääriäinen M & Lahtinen M. 2006. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimustiedon jäsentäjänä. *Hoitotiede* 18 (1), 37-45.
- Laakso H. & Paunonen M. 2001. Mothers' grief following the death of a child. *Journal of Advanced Nursing* 36(1), 69-77
- Leino-Kilpi H & Välimäki M. 2009. *Etiikka hoitotyössä*. WSOY. Helsinki.
- Luoma JB, Twohig MP, Waltz T, Hayes SC, Roget N, Padilla M & Fisher G. 2007. An investigation of stigma in individuals receiving treatment for substance abuse. *Addictive Behaviors Journal* 32(7), 1331-1346.
- Mackrill T & Hesse M. 2011. The adult children of alcoholic's trauma inventory. *Substance Use & Misuse* 46 (9), 1099-1104
- Monks, R. Topping, A., & Newell, R. (2012). The dissonant care management of illicit drug users in medical wards, the views of nurses and patients: A grounded theory study. *Journal of Advanced Nursing*, 69(4), 935-946.
- Myllymäki N. 2013. Epäoikeutettu suru ja sosiaalityö. Pro Gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
- Nykysuomen etymologinen sanakirja. 2004. toim. Häkkinen K. WSOY. Helsinki.
- Oreo A & Ozgul S. 2007. Grief experiences of parents coping with an adult child with problem substance use. *Addiction Research & Theory* 15 (1), 71-83.
- Orford J, Natera G, Velleman R, Copello A, Bowie N, Bradbury C, Davies J, Mora J, Nava A, Rigby K & Tiburcio M. 2001. Ways of coping and the health of relatives facing drug and alcohol problems in Mexico and England. *Addiction* 96 (5), 761-774.
- Partanen A, Holmström P, Holopainen A & Perälä R. 2004. Piikkihuumeiden käyttäjät Riskitutkimuksessa - Buprenorfiinin pistäminen yleistynyt huumeiden sekakäytössä. *Suomen Lääkärilehti* 59 (39), 3605-3611
- Pelkonen R & Louhiala P. 2002. Ihminen lääketieteellisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa: Tutkijan eettiset valinnat. (toim. Karjalainen S, Launis V, Pelkonen R & Pietarinen J.) *Gaudeamus*. Helsinki.
- Pennanen J. 2007. Vertaistuen vaikuttavuus Irti Huumeista ry:n huumeiden käyttäjien läheisille tarkoitetuissa vertaistukiryhmissä. Pro Gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- Pirkola S, Lönnqvist J ja mielenterveyden työryhmä. Psyykinen oireilu ja mielenterveyden häiriöt. Terveys ja toimintakyky Suomessa. Terveys 2000 –projektin perustulokset. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B3/2002. Helsinki 2002.

- Raitasalo R. 2007. Alkoholi, kansallinen ongelma. *Sosiaalivakuutus* 45 (1), 46–50.
- Rikoslaki 50:5§. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L50> 27.5.15
- Salasuo M, Vuori E, Piispa M & Hakkarainen E. 2009. Suomalainen huumekuolema 2007. *Nuorisotutkimusseuran julkaisuja* 99.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/Salasuo%20ym_Suomalainen%20huumekuolema%202007.PDF/ 11.11.2012
- Shear MK. (2009). Grief and Depression: Treatment Decisions for Bereaved Children and Adults. *American Journal of Psychiatry* 166, 746-748.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Hyvinvoinnin edistäminen. <http://www.stm.fi/hyvinvointi/> 10.5.2015
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Valtioneuvoston periaatepäätös toimenpideohjelmasta huumeaineiden käytön ja sen aiheuttamien haittojen vähentämiseksi 2012-2015. *Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja* 2012:16.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-21604.pdf 16.5.2015
- Strang J, Manning V, Mayet S, Titherington E, Offor L, Semmler C & Williams A. 2008.
- Tall K, Kõlves K, Sisask M & Värnik A. 2007. Do survivors respond differently when alcohol abuse complicates suicide? Findings from the psychological autopsy study in Estonia. *Drug and Alcohol Dependence* 95 (1-2), 129-133.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2011. Päihdetilastollinen vuosikirja. Alkoholi ja huumeet. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/0f25bf0a-ad0c-4294-9e44-5ac2cf5fe544/> 17.10.12
- Thompson RG Jr, Lizardi D, Keyes KM & Hasin DS. 2008. Childhood or adolescent parental divorce/separation, parental history of alcohol problems, and offspring lifetime alcohol dependence. *Drug Alcohol Dependence Journal* 98(3), 264-9.
- Toumbourou J W & Bamberg J. 2008. Family Recovery from Youth Substance Use Related Problems: A Pilot Study of the BEST Plus Program. *Substance Use & Misuse* 43 (12/13), 1829-1843.
- Tuomi J & Sarajärvi A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Usher K, Jackson D & O'Brien L. 2007. Shattered dreams: parental experiences of adolescent substance abuse. *International Journal of Mental Health Nursing* 16 (6), 422-430.
- Vilkka H. 2005. Tutki ja kehitä. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Wiechelt S. 2007. The Specter of Shame in Substance Misuse. *Substance Use & Misuse* 42, 399–409

Wijngaards-de ML, Stroebe M, Stroebe W, Schut H, Van den Bout J, Van Der Heijden PG & Dijkstra I. 2008. The impact of circumstances surrounding the death of a child on parents' grief. *Death Studies* 32(3), 237-52.

Liite 1. Esimerkkitaulukko sisällön analyysistä

	Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka
<i>"hänellä oli todella paljon pikavippejä, oli myös ottanut muita varten omiin nimiinsä, nyt perunkirjoituksissa selvisi, että näitä velkoja oli 25 000 euroa..." (h3, s1)</i>	Lapsen velkaantumisen kokeminen	Lapsen taloudellisten vaikeuksien konkretisoituminen	Lapsen elämänhallinnan menettämisen seuraaminen
<i>"pikavipit hänellä on varmaan yli kymppitonnin luokka" (h1,s8)</i>			
<i>"hänellä oli ulosotossa yli 70 000 euroa..." (v13)</i>	Lapsen talousongelmien kohtaaminen		
<i>"jätti sakkoja maksamatta, joita sille annettiin" (h5, s4)</i>	Lapsen sakkojen maksamatta jättäminen		
<i>"hän on semmonen tosi kauniskäytöksinen poika ja sosiaaliset taidot on 120. sit yks kaks se muuttuu ihan täysin" (h6,s4)</i>	Lapsen sosiaalisten taitojen muuttuminen		
<i>"peruskoulun ysillä tapahtu semmonen notkahdus koulunumerot laski" (h3,s1)</i>	Lapsen koulumenestyksen heikentymisen kokeminen		
<i>"Olis saanut töitä mutta ei hän pysyny töissä kun ei jaksanut aamulla nousta töihin. Semmoista velttoilua ja saamattomuutta oli" (h5,s4)</i>	Lapsen saamattomuuden kokeminen	Lapsen arjessa selviytymättömyyden ymmärtäminen	
<i>"siitä mukavasta ja sosiaalisesta kaverista tuli täys persereikä, mitään ei tehty, mitään ei viititty, vuorokausi rytmi sekaisin, kaveriporukka vaihtu, elämähallinta katosi täysin" (h6,s1)</i>	Lapsen elämänhallinnan katoaminen		
<i>"Pahan päivän tullen hän ei pystynyt pitämään edes itsestään huolta" (h4,s2)</i>	Lapsen itsestään huolehtimisen kykenemättömyyden kokeminen		

<i>"mä tiesin jonkun verran niistä pahoinpitelyistä, jonka kohteeksi hän joutu..." (h1,s8)</i>	Lapsen pahoinpidellyksi joutumisen kokeminen	Lapsen rikollisuuden uhriksi joutumisen kokeminen	
<i>"hänet oli pistetty auton takakonttiin ja hän oli ollut kaatopaikalla koko yön, siellä takakontissa..." (h5, s4)</i>			
<i>"suunnilleen kaikki omaisuus, mitä hänellä oli, oli varastettu siltä..." (h3,s1)</i>	Lapsen varkauden uhriksi joutumisen kokeminen		
<i>"älykäs, mukava poika on luisunut rikolliseen maailmaan..." (v14)</i>	Lapsen rikollisuuteen luisumisen kokeminen	Kokemus omasta lapsesta rikollisena	Lapsen elämänhallinnan menettämisen seuraaminen
<i>"se salakuljetti huumeita..." (h2,s2)</i>	Lapsen huumeiden salakuljettamisen kokeminen		
<i>"se poika sekos varastettuun tavarahan ja kätki sitä kotiin..." (h6, s2)</i>	Varastetun tavaran kätkeminen		
<i>"nyt joulun jälkeen poliisit on käyneet 30 kertaa siellä pojan luona..." (h6,s9)</i>	Poliisien yhteydenottojen kokeminen		
<i>"niin monet kerrat oli jossain vankeudessa..."</i>	Lapsen vankeuden kokeminen		
<i>Oli vaikeaa katsoa lapsensa tuskaa ja sitä, missä kunnossa hän oli ajoittain (v4)</i>	Lapsen tuskan kokeminen		
<i>"hän huusi apua puhelimessa ja näitä oli semmosia et huusi ja pyysi itkien apua" (H1,s4)</i>	Lapsen hädän kokeminen		
<i>"tuo tuska, joka aiheuttaa ahdistusta, masennusta, huonovointisuutta ja sitä kautta enenevässä määrin päihteiden käyttöä" (v2)</i>	Lapsen epätoivon kokeminen	Lapsen ahdingon kokeminen	
<i>"17-vuotiaana hän tapas semmosen tytön, jonka kanssa hän sit meni naimisiin 18 vuotiaana ja muutti sit pois kotoa. Ja se heidä elämä oli sit tosi järkyttävää" (h4,s2)</i>	Lapsen järkyttävän elämän seuraaminen		

Liite 2. E-lomakkeen saatekirje

Hyvät vanhemmat

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata niiden vanhempien kokemuksia, joiden lapsella on päihderiippuvuus tai lapsi on menehtynyt päihteiden käytön seurauksena sekä selvittää surusta selviytymistä edistäviä ja estäviä tekijöitä. Olen hoitotieteen opiskelija Tampereen yliopistosta. Teen pro gradu-tutkielman vanhempien kokemuksista lapsen päihderiippuvuudesta tai päihdekuolemasta. Tutkimus on osa Tampereen yliopiston Terveystieteiden yksikössä tehtävää suruun liittyvää perhetutkimusta. Tutkimuksen ohjaajina toimivat TtT, professori Marja Kaunonen ja TtT, dosentti Anna Liisa Aho.

Tutkimusaineisto kerätään sähköisellä kyselyllä ja sitä täydennetään haastattelulla, mikäli annatte suostumuksenne haastatteluun. Tutkimukseen toivotaan osallistujiksi vanhempia, joilla on kokemusta elämästä päihderiippuvaisen lapsen kanssa tai jonka lapsi on kuollut päihteiden käytön vuoksi.

Tutkimustuloksien avulla voidaan lisätä ymmärrystä vanhempien kokemuksia kohtaan sekä kehittää sosiaali- ja terveysalan erilaisia tukimuotoja, joiden avulla näitä perheitä voidaan auttaa. Tämän vuoksi on tärkeää saada vanhempien kokemuksista tietoa.

Tutkimukseen osallistuminen on Sinulle täysin vapaaehtoista ja halutessasi voit keskeyttää tutkimukseen osallistuminen milloin tahansa. Tutkittavien henkilötiedot tai muut tiedot, joista voidaan tunnistaa henkilö, eivät tule ilmi missään vaiheessa. Mahdollisessa haastattelussa varmistetaan, että antamasi tiedot käsitellään luottamuksellisesti henkilötietolain edellyttämällä tavalla eikä henkilöllisyytesi paljastu missään vaiheessa tutkimusta. Tutkimuksen valmistumisen jälkeen kysely- ja haastatteluaineisto hävitetään asianmukaisesti.

Jos haluat lisätietoa tutkimuksesta, voit ottaa yhteyttä sähköpostilla. Vastaan mielelläni tutkimukseen liittyviin kysymyksiin.

Yhteistyöstä kiittäen

tuija.hakala@uta.fi